

JAMHURI YA KENYA

Mali ya
Serikali ya Kenya

HAKIUZWI

Kiswahili

Mazoezi ya Lugha

Kitabu cha Mwanafunzi

2

KIMEIDHINISHWA

Tusome Early Literacy Programme

Yaliyomo

Utangulizi	ii
Dibaji	ii
Shuleni 1	1
(Kipindi cha 1 hadi 5)	
Shuleni 1	6
(Kipindi cha 6 hadi 10)	
Haki zangu 1.....	11
(Kipindi cha 11 hadi 15)	
Haki zangu 1.....	16
(Kipindi cha 16 hadi 20)	
Usafiri 1	21
(Kipindi cha 21 hadi 25)	
Familia 1	26
(Kipindi cha 26 hadi 30)	
Familia 2	31
(Kipindi cha 31 hadi 35)	
Usalama wangu 1.....	36
(Kipindi cha 36 hadi 40)	
Hali ya anga 1.....	41
(Kipindi cha 41 hadi 45)	
Lishe bora 1	46
(Kipindi cha 46 hadi 50)	
Marejeleo 1	51
(Kipindi cha 51 hadi 55)	
Mnyama nimpendaye 1.....	56
(Kipindi cha 56 hadi 60)	
Mnyama nimpendaye 2.....	61
(Kipindi cha 61 hadi 65)	
Shuleni 2	66
(Kipindi cha 66 hadi 70)	

Shuleni 2	71
(Kipindi cha 71 hadi 75)	
Haki zangu 2.....	76
(Kipindi cha 76 hadi 80)	
Haki zangu 2.....	81
(Kipindi cha 81 hadi 85)	
Usafiri 2	86
(Kipindi cha 86 hadi 90)	
Familia 2	91
(Kipindi cha 91 hadi 95)	
Familia 2	96
(Kipindi cha 96 hadi 100)	
Marejeleo 2	101
(Kipindi cha 101 hadi 105)	
Usalama wangu 2	106
(Kipindi cha 106 hadi 110)	
Usalama wangu 2	111
(Kipindi cha 111 hadi 115)	
Hali ya anga 2.....	116
(Kipindi cha 116 hadi 120)	
Hali ya anga 2.....	121
(Kipindi cha 121 hadi 125)	
Lishe bora 2	126
(Kipindi cha 126 hadi 130)	
Mnyama nimpendaye 3.....	131
(Kipindi cha 131 hadi 135)	
Shuleni 3	136
(Kipindi cha 136 hadi 140)	
Shuleni 3	141
(Kipindi cha 141 hadi 145)	
Marejeleo 3	146
(Kipindi cha 146 hadi 150)	

© 2021 ya RTI International kwa nchi zote isipokuwa Jamhuri ya Kenya.

RTI International ni alama na jina la kibashara la Research Triangle Institute.

Haki ya Kunakili ya Jamhuri ya Kenya inashikiliwa na wizara ya elimu Kenya.

Chapisho hilli limefanikishwa kupitia kwa ufadhilli kutoka kwa shirika la kimatata na maendeleo la America (USAID) kupitia mradi wa USAID-Tusome.

Kazi hili inapatikana chini ya leseni ya Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0). Ili kuona nakala ya leseni hili, tembelea <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/> ama tuma barua kwa Creative Commons, sanduku la posta 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Kunukuu na kutambua kazi asili — Ukinakili na kusambaza kazi hili tafadhalii nukuu kama ifuatavyo: *Imenakiliwa kutokana na kazi asili ya RTI International na kuruhusiwa chini ya leseni ya Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).*

Si ya Blashara — Usitumile kazi hili kwa nia ya blashara.

Si ya Kulgalga na Kusambawza — Usisambaze kazi hili kama utafanyia mabadiliko kazi asili pamoa na kuichanganya na kazi nyngine, kuitumia kama msingi wa kazi nyngine au kubadilisha kwa njia yoyote ile.

Kazi ya mtu wa tatu — Sio lazima RTI International kumiliki kila kipengele cha maudhui yaliyomo katika kazi hili. Hivyo basi, RTI International haiku hakikishii ya matumizi ya kipengele chochote cha kazi ya mtu mwininge au baadhi ya kazi yake haitakuuka haki za watu hao. Utawajibika kutokana na hatari ya kudaiwa kutokana na kuingilia haki za wengine. Ukitaka kutumia tena kipengele cha kazi hili, ni jukumu lako kuamua kama imeruhusiwa kutumia tena na kupata ruhusa kutoka kwa mwenye hati ya kunakili. Baadhi ya mifano ya vipengele hivi ni majedwalli, maumbo na picha.

Utangulizi

Serikali ya Kenya imejitolea kutoa elimu bora kama haki ya kimsingi kwa wanafunzi wote. Azma hii inaambatana na majukumu ya kitaifa na kimataifa yanayohitaji kila nchi kuyakimu mahitaji ya kielimu na kijamii ya raia wake. Ingawa juhudhi zimefanywa kuhakikisha elimu inapatikana kwa urahisi, lengo kuu la serikali ni kuhakikisha kuwa wananchi wanapata elimu bora. Serikali ya Kenya imewekeza zaidi katika kuboresha vifaa vya kielimu, miundomsingi pamoja na wafanyakazi ili kuinua kiwango cha elimu inayotolewa katika viwango vyote vya elimu nchini. Mfumo wa elimu unaolengwa umebuniwa kutokana na matokeo ya utafiti wa kina. Kadhalika umejumuisha mbinu zingine zinazokubalika na kutumiwa kimataifa. Msukumo uliopo katika mageuzi ya elimu unatokana na haja ya kuifanya elimu nchini Kenya kuwa kwenye kiwango cha kimataifa na kuwa ya manufaa kiuchumi katika jamii. Serikali inahakikisha kwamba kupitia elimu, wananchi watakuwa wabunifu na kupata stadi za karne ya 21 ikiwemo utafiti, kutatua matatizo, kufikiria kwa kina na kufanya kazi katika hali zote.

Vitabu vya Tusome vimeshirikisha maadili ya mtaala mpya na vimeandikwa ili kuimarisha uwezo wa kujua kusoma na kuandika, uwezo ambao ni stadi ya kimsingi katika elimu bora. Kitabu hiki kitatumika katika Gredi ya 2 kujifunza na kufundishia Kiswahili katika mtaala mpya. Mpangilio wa kitabu hiki unatilia maanani maantiki na mikakati inayotokana na utafiti ili kukuza stadi za kusoma na kuandika. Vilevile, mpangilio huu utahakikisha kuwa wanafunzi wanapata umilisi ambao ni muhimu kwa viwango vyao.

Ninawasihi washikadau wote kuendelea kuunga mkono mageuzi yanayoshughulikiwa katika sekta ya elimu nchini Kenya ili kufikia matokeo bora.

Waziri wa Elimu

Dibaji

Wizara ya Elimu imejitolea kuwapa Wakenya elimu bora kama ilivyo katika Katiba ya Kenya, ya mwaka wa 2010. Mabadiliko yanayoendelea katika elimu yanalenga kushughulikia uwepo wa elimu bora. Mipango ya utafiti kama vile Tathmini ya Kitaifa ya Ufuatiliaji wa Mafanikio ya Masomo (NASMLA) na Muungano wa Kusini na Mashariki ya Afrika wa Kufuatilia Ubora wa Elimu (SACMEQ) imeangazia mianya ambayo inafaa kushughulikiwa ili kuboresha matokeo ya elimu.

Matukio ya hivi punde katika mfumo wa elimu yanasisitiza uwezo wa kusoma na kufanya hesabu kama nguzo ya kujifunza katika darasa tangulizi. Umakinifu katika elimu umechangia hatua ambazo zimeimarisha matokeo ya kusoma na kufanya hesabu. Mradi wa kitaifa wa Tusome umeimarisha uwezo wa mwanafunzi wa kusoma na kuandika katika Gredi ya 1 na ya 2. Matokeo haya bora yamechangia kuendelezwa kwa mradi huu hadi gredi ya 3. Kitabu hiki kimeandikwa ili kuelekeza mafunzo ya Kiswahili kiwango cha Gredi ya 2 katika mtaala mpya. Mbinu za ubunifu katika kujifunza na kufundishia pamoja na Masuala Mtambuko yameangaziwa kulingana na mtaala mpya.

Wizara ya Elimu inatambua usaidizi wa kifedha kutoa kwa shirika la usaidizi la Marekani (USAID). Kadhalika, ningependa kutoa shukrani zangu kwa washirika na washikadau wengine kwa mchango wao katika uandishi na uchapishaji wa kitabu hiki.

Katibu Mkuu, Elimu ya Msingi

Wizara ya Elimu.

Kipindi 1

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

r

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ra

re

ri

ro

ru

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

ra fi ki

re fu

ru hu sa

ru di

rafiki

refu

ruhusa

rudi

Kipindi 2

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

R

r

- Soma sehemu za neno na neno lote.

wa li rudi

a li m ruhusu

a li regesha

walirudi

alimruhusu

aliregesha

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Soma sentensi hizi.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Mwalimu wako	Walimu wenu
2.	Kalamu yako	Kalamu zenu
3.	Kitabu chako	Vitabu vyenu
4.	Kiti chako	Viti vyenu
5.	Shule yako	Shule zenu
6.	Elimu yako	Elimu yenu

Kusoma hadithi

Shule ya Msingi ya Mutuma

Shule ya Msingi ya Mutuma haikuwa kubwa. Kila darasa lilikuwa na wanafunzi **kumi na sita**. Wanafunzi hao walipenda kusoma lakini hawakuwa na vitabu vya kutosha. Wanafunzi watano walitumia kitabu kimoja. Shule hii pia haikuwa na **maktaba**. Vitabu viliwekwa katika **ofisi** kwenye maboksi kumi na moja.

Siku moja mgeni alifika shuleni asubuhi. Wanafunzi walikuwa katika **gwaride**. Mgeni aliwasalimia na kusema, “Habari ya asubuhi?” Mimi ni mkuu wa elimu. **Serikali** itailetea shule yenu vitabu. **Utakapokipokea** kitabu chako, **kitunze.**” Wanafunzi walifurahi sana.

Kipindi 3

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

j

r

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

je

ji

jo

ju

★ Soma maneno ukitumia silabi.

ja na

ma je ngo

ju zi

ja di li

jana

majengo

juzi

jadili

Kipindi 4

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

J

j

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

a li jenga

wa li juana

a li jaliwa

tu li jaribu

alijenga

walijuana

alijaliwa

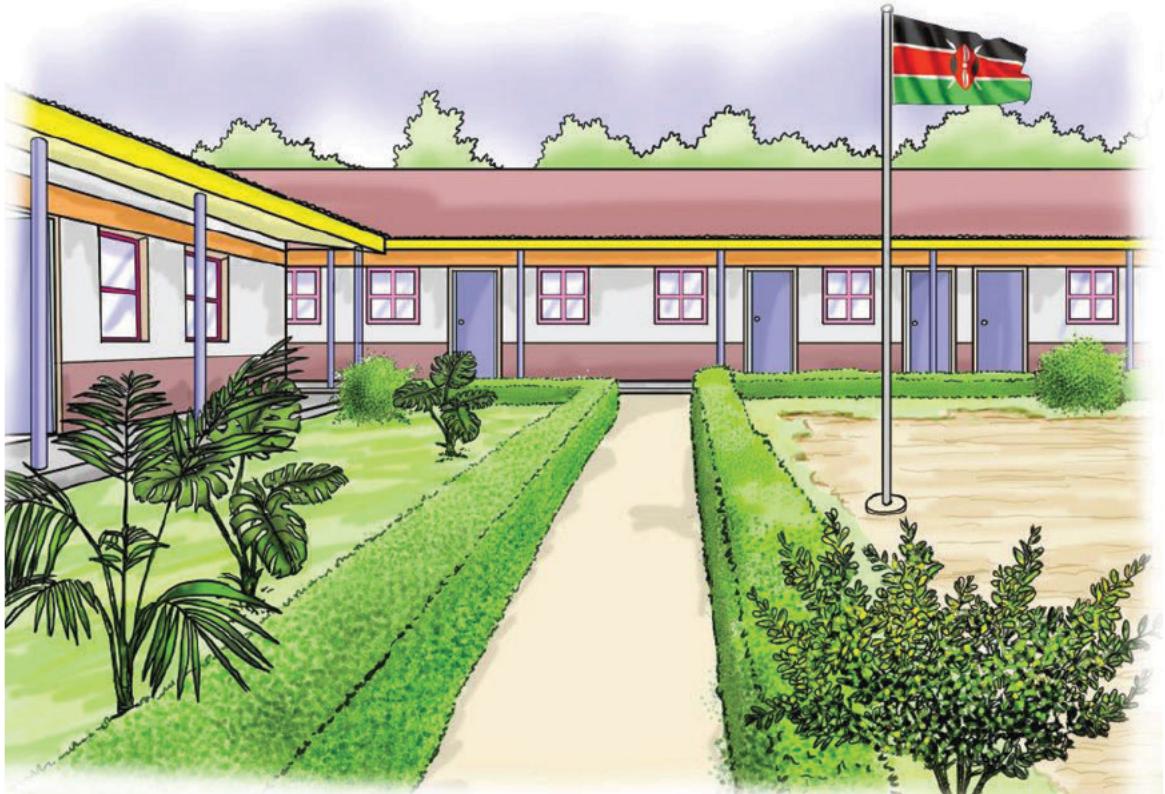
tulijaribu

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Jaza mapengo kwa kutumia -ako na -enu.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Dawati ____ ni zuri.	Madawati ____ ni mazuri.
2.	Kifutio ____ ni chekundu.	Vifutio ____ ni vyekundu.
3.	Sare ____ ni safi.	Sare ____ ni safi.
4.	Mgeni ____ amefika.	Wageni ____ wamefika.
5.	Bendera ____ inapepea.	Bendera ____ zinapepea.

Kusoma hadithi

Shule ya Msingi ya Mlimani

Shule ya Mlimani inajulikana kwa usafi. Shule hii ina madarasa ishirini na moja. Maktaba ina madirisha makubwa. Madirisha huleta hewa safi. Maktabani kuna meza **ishirini na saba** na rafu thelathini. Kuna ofisi moja ya mwalimu mkuu. Kuna **bustani** yenye maua ya kupendeza. Mlingoti wa **bendera** ni wa chuma. Wanafunzi hupanga **foleni** katika gwaride. Wanafunzi huimba wimbo wa taifa. Kando ya uwanja kuna **vyoo** ishirini na tisa. Ilani nje ya choo imeandikwa, “Nawa mikono yako ukitoka msalani!”

Kipindi 5

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

J

j

R

r

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: zi a ra - ziara

ra	na	je	ru	ju
li	ja	zi	a	di

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Soma na uandike vifungu hivi ukitumia **-ako** na **-enu**.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Mwalimu wako	Walimu wenu
2.	Mwanafunzi wako	Wanafunzi wenu
3.	Bendera yako	Bendera zenu

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Shule ya Nasifu

Kuandika

Andika majina ya vitu vitatu vinavyopatikana shuleneni mwenu.

Kipindi 6

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

g

j

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ge

gi

go

gu

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

tu li pi ga

wa ge ni

ga ri ni

ga nda

tulipiga

wageni

garini

ganda

Kipindi 7

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

G

g

- Soma sehemu za neno na neno lote.

wa li pangana

a li gawanya

a li pongoza

walipangana

aligawanya

alipongoza

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Soma sentensi hizi.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Mgeni wako amefika.	Wageni wenu wamefika.
2.	Tabuleti yako ni nzuri.	Tabuleti zenu ni nzuri.
3.	Kitabu chako ni kizuri.	Vitabu vyenu ni vizuri.
4.	Mwalimu wako ameenda.	Walimu wenu wameenda.
5.	Darasa lako limefungwa.	Madarasa yenu yamefungwa.

Kusoma hadithi

Wageni shuleni

Kengele ya kuenda gwaride ilipigwa. Wageni **arubaini** walikuwa wamefika. Walikaribishwa na mwalimu mkuu. Walituletea **tarakilishi** thelathini na nne. Walitueleza umuhimu wa tarakilishi walizotuletea.

Mwalimu mkuu alisema, “Ni jukumu lako sasa kutia bidii. Serikali imetimiza matarajio yenu ya kupata tarakilishi.”

Tulifurahi tulipoambiwa tungezitumia **darasani**. Mgeni mmoja alitumia tarakilishi kutuonyesha video, na vibonzo viliwyokuwa vinacheza mchezo wa tarakimu. Tulimpigia makofi kwa shangwe. Tarakilishi hizo ziliwekwa katika maktaba. Siku hizi kila mwanafunzi anasoma kwa kutumia tarakilishi.

Kipindi 8

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

d

g

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

de

di

do

du

★ Soma maneno ukitumia silabi.

mu da

da ra sa

da ra ja

da da

muda

darasa

daraja

dada

Kipindi 9

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

D

d

★ Soma sehemu ya neno na neno lote.

i na tubidi

a li dondoa

wa li badilika

inatubidi

alidondoa

walibadilika

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Tunga sentensi tatu ukitumia -ako na -enu.

Kwa mfano:

Umoja -ako	Wingi -enu
Mkoba wako ni mpya.	Mikoba yenu ni mipyä.
Jina lako ni refu.	Majina yenu ni marefu.
Darasa lako ni kubwa.	Madarasa yenu ni makubwa.
Daraja lako limejengwa.	Madaraja yenu yamejengwa.

Kusoma hadithi

Mwalimu wetu

Jina langu ni Kajuzi. Ninasoma katika Shule ya Msingi ya Mkombozi. Niko katika **darasa** la pili. Mwalimu wetu mkuu anaitwa Bi. Ng'ara. Ana umri wa miaka arubaini na tisa. Yeye huvalia nadhifu kila siku. Ana mkoba wa kupendeza. Kiti chake **ofisini** kiko karibu na mlang'o. Mwalimu Ng'ara hutufunza kusoma na kuandika. Sisi tunajua kuchora kwa njia ya kipekee. Bi. Ng'ara hutupeleka **maktabani** pia. Maktabani kuna vitabu zaidi ya **hamsini**. **Unapoenda pale, unachagua kitabu chako mwenyewe.** Muda unapoisha mwalimu husema, “**Rudisheni vitabu vyenu kwenye rafu.**”

Kipindi 10

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

D d

G g

- Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: da ra sa - darasa

da	ja	sa	ga	tu
ra	mu	ge	li	pa

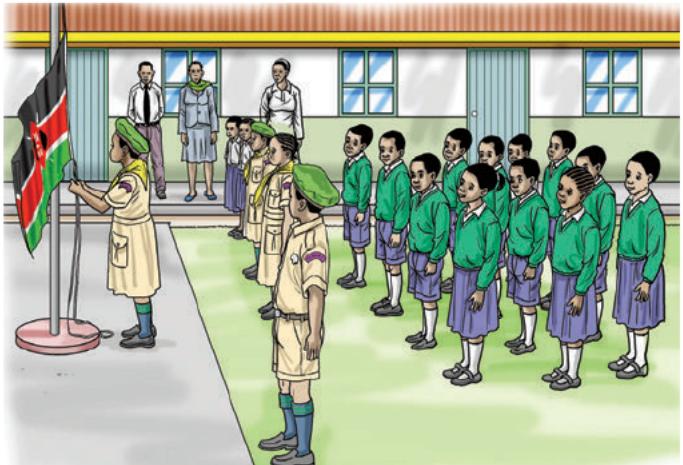
◆ **Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu**

Jaza mapengo ukitumia **-ako na -enu**.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Choo _____ ni safi.	Vyoo _____ ni safi.
2.	Kiti _____ ni kikubwa.	Viti _____ ni vikubwa.
3.	Kiatu _____ ni kipyta.	Viatu _____ ni vipyta.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Shule yetu

Kuandika

Andika maneno haya kitabuni na uyatungie sentensi fupi.

1. tarakilishi
2. maktaba
3. darasani

Kipindi 11

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

p**d**

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

pe**pi****po****pu**

★ Soma maneno ukitumia silabi.

ku pe wa ku pa ta a fi ka po hu mwe pu sha
kupewa **kupata** **afikapo** **humwepusha**

Kipindi 12

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

P**p**

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

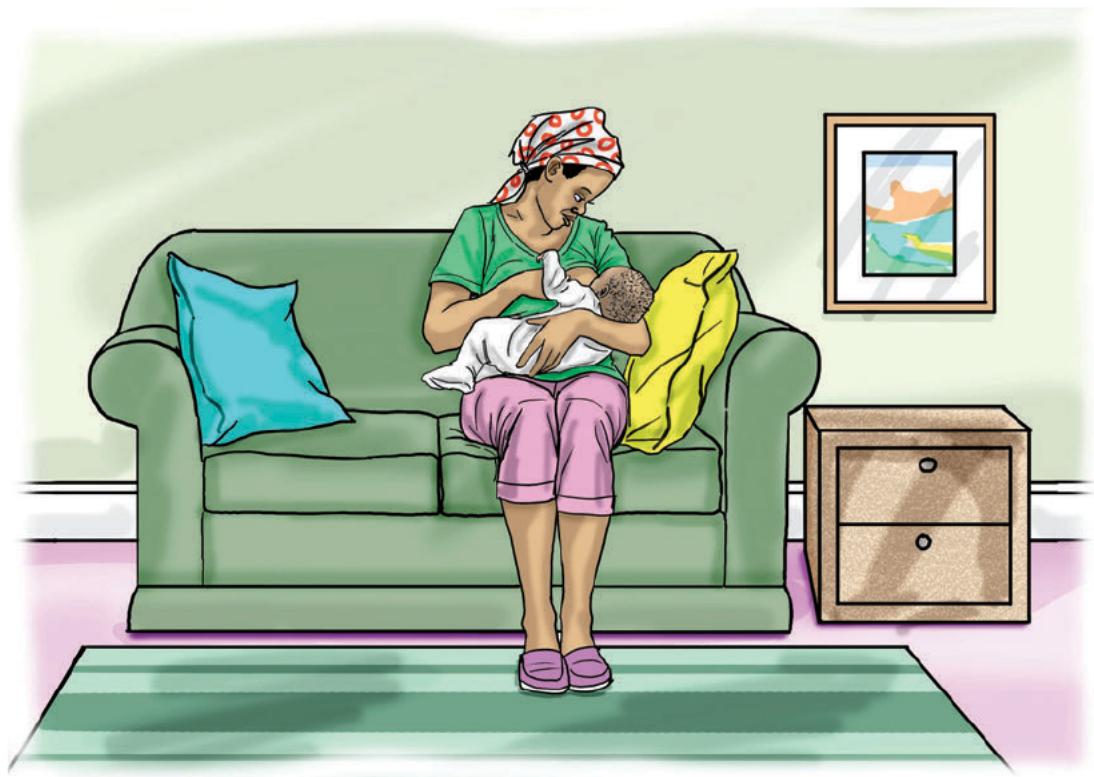
hu patiwa a na po lia a li po teuliwa a li panda
hupatiwa **anapolia** **alipoteuliwa** **alipanda**

◆ **Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya**

Igiza vitendo vifuatavyo ukitumia **vibaya** na **vizuri**.

1. Andika vizuri.
2. Chora vibaya.
3. Kula vizuri.
4. Simama vibaya.
5. Keti vizuri.
6. Tembea vibaya.

Kusoma hadithi

Haki za mtoto

Mtoto anapozaliwa anastahili kupewa **haki** zake.

Anapozaliwa watu hufurahi na kumletea zawadi.

Kupewa jina ni haki. Malaika huyu anapolia mama humnyonyesha. Miezi sita ya kwanza chakula chake ni maziwa. Maziwa humsaidia mtoto kukua vizuri.

Afikapo miezi sita mtoto hupewa vyakula vingine. Ni lazima mtoto apelekwe hospitalini kupata chanjo. Pia akiwa mgonjwa anapaswa kupewa **matibabu**. Ni vibaya kumpa mtoto dawa bila maagizo ya daktari. Usafi wa mtoto huwa muhimu. Yeye huogeshwa na kuvalishwa mavazi mazuri na safi. Usafi humwepusha na magonjwa.

Kipindi 13

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

f

p

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

fe

fi

fo

fu

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

ku fi chu a

fu ra hi

fo mu

fu ngwa

kufichua

furahi

fomu

fungwa

Kipindi 14

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

F

f

- ★ Soma sehemu ya neno na neno lote.

a li safisha

a na po funguliwa

a li po fika

alisafisha

anapofunguliwa

alipofika

◆ Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya

Soma sentensi na kujaza mapengo kwa kutumia **vizuri au vibaya**.

1. Mwanafunzi anafaa kuandika _____.
2. Dereva asiendeshe gari _____.
3. Mtoto anafaa kulelewa _____.
4. Mwalimu anafaa afundishe _____.
5. Mwanafunzi asiketi _____.
6. Mtoto anafaa atibiwe _____.

Kusoma hadithi

Haki hizi haki gani?

Kuzaliwa ni kuzuri, **kupewa jina** ni haki,
Sitaki kuitwa wewe, daima nitambulike,
Haki hizi haki gani, nizitaje uzijue?

Chakula haki ya pili, lishe bora niipate,
Watoto wafurahi, **kuteseka ni vibaya**,
Haki hizi haki gani, nizitaje uzijue?

Serikali imetangaza, elimu bila malipo,
Shulenii nihudhurie, nipate elimu bora,
Haki hizi haki gani, nizitaje uzijue?

Mavazi haki nyingine, **nivae nguo vizuri**,
Niwe kama wengine, uchi wangu kufichia,
Haki hizi haki gani, nizitaje uzijue?

Kipindi 15

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

P

p

F

f

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: pa cha - pacha

fu	cha	ka	pe	ta
wa	fi	a	ku	pa

◆ **Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya**

Andika sentensi hizi.

1. Zari hucheza mpira vizuri.
2. Alianguka akaumia **vibaya**.
3. Mwizi alipigwa **vibaya**.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Mashaka

Kuandika

Tunga sentensi tatu ukitumia neno vibaya.

Kipindi 16

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

v

f

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ve

vi

vo

vu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

vi le vi le

vi a zi

vi mba

vu mbi

vilevile

viazi

vimba

vumbi

Kipindi 17

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

V

v

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

a li vimbiwa vi ka haribiwa vi li lowa a li vi sikia
alivimbiwa **vikaharibiwa** **vililowa** **alivisikia**

◆ Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya

Soma sentensi na kujaza mapengo kwa kutumia **vizuri au vibaya**.

1. Ukiwa mgonjwa unahisi _____.
2. Alipewa zawadi baada ya kusoma _____.
3. Mwalimu alifundisha _____.
4. Walishindwa kwa sababu walicheza _____.
5. Watoto wana haki ya kutunzwa _____.

Kusoma hadithi

Haki za watoto

Katiba ya Kenya inamlinda mtoto. Humlinda kutokana na **dhuluma** mbalimbali. Kila mtoto ambaye amefikisha umri wa miaka sita anapaswa kuwa shulenii. Watoto hawaruhusiwi kufanya kazi ya kulipwa. Hawafai kutunzwa vibaya. Ni makosa kumwadhibu mtoto kwa kumchapa. Watoto pia wana haki ya kulindwa vizuri. Anafaa kupata **matibabu** bora na mavazi. Vilevile, apate haki ya kusikilizwa. Watoto wanafaa kufurahia maisha yao.

Kipindi 18

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

f

v

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

fe

fi

fo

fu

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

hu fa ri ki

fu ra ha

fi si

fi cha

hufariki**furaha****fisi****ficha**

Kipindi 19

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

F

f

- ★ Soma sehemu ya neno na neno lote.

hu fichuka a li fundisha a na furahisha a li filisika

hufichuka alifundisha anafurahisha alifilisika

◆ **Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya**

Soma sentensi na kujaza mapengo kwa kutumia **vizuri au vibaya**.

1. Dereva anafaa kuendesha gari _____.
2. Alipigiwa makofi baada ya kusoma _____.
3. Mwanafunzi alijeruhiwa _____.
4. Watoto wanafaa kusoma _____ darasani.
5. Watoto hawafai kuvalia nguo _____.

Kusoma hadithi

Watoto wa mitaani

Watoto wote ni wazuri. Wakipewa **malezi bora** hufaulu maishani. Watoto wote ni sawa hata wawe wa mitaani. Watoto wanaorandaranda hunyimwa **haki** zao. Kuna wale waliokosa pahali pa kulala. Hao hulala nje mitaani. Wengine hukosa **mavazi** bora. Wao hucaa vibaya. Mavazi yao huwa chafu na yaliyoraruka. Pia hawapati matibabu. Wengine huwa wezi. Wengine hufa njaa. Ni vizuri watoto wapewe haki zao.

Kipindi 20

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

V

v

F

f

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ra ha - raha.

vi	fi	a	fu	mba
ra	le	ha	cha	zi

◆ **Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya**

Andika sentensi zifuatazo.

1. Zari hucheza mpira **vizuri**.
2. Ni **vibaya** kupiga kelele darasani.
3. Mtoto aliumia **vibaya** alipoanguka.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Usiwadharau wenyewe ulemavu

Kuandika

Tunga sentensi nne ukitumia maneno vizuri na vibaya.

Kipindi 21

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

ch

v

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

che

chi

cho

chu

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

cha ku la

chu ku a

chi fu

chu ma

chakula

chukua

chifu

chuma

Kipindi 22

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

CH

ch

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a li chora

a li cho panda

wa li chungulia

alichora

alichopanda

walichungulia

◆ Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa

Tambua matumizi ya herufi kubwa katika sentensi hizi.

1. Basi letu lina rangi ya manjano.
2. Jumatatu ni siku ya kuimba wimbo wa taifa.
3. Atieno na Mwaura wako darasa la pili.
4. Tutaenda Kitale kwa basi.
5. Nchi ya Kenya huwa na kiangazi mwezi wa Januari.

Kusoma hadithi

Riakanao

Katika kijiji cha Mpungani, kulikuwa na basi. **Basi** hilo liliitwa Riakanao. Basi hilo lilibeba abiria na mizigo. Hakukuwa na chombo kingine cha usafiri Mpungani. **Meli** au **ndege** hazikupatikana. Siku moja wanakijiji waliliabiri basi hilo. **Basi** likienda polepole. Abiria walianza kulalamika. Walimtaka dereva aliendeshe kwa kasi. Walimpigia kelele.

“Basi hili haliwezi kuendeshwa haraka. Limewekwa vidhibiti mwendo,” dereva alisema. Aliwaeleza umuhimu wa kuendesha polepole. Abiria walivumilia. Baada ya kukaa sana barabarani, walifika salama.

Kipindi 23

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

dh**ch**

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

dhe**dhi****dho****dhu**

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

ba a dhi**dha ti****dhi di****dho ru ba****baadhi****dhati****dhidi****dhoruba**

Kipindi 24

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

DH**dh**

- ★ Soma sehemu ya neno na neno lote.

wa li m dhulumu**a li m dhania****a li mu adhibu****walimdhulumu****alimdhania****alimuadhibu**

◆ **Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa**

Katika vikundi vyta wanafunzi wawili, soma sentensi zifuatazo. Andika herufi kubwa zilizotumiwa.

1. Basi limebeba abiria na mizigo.
2. Bi. Zawadi amefika kwa gari dogo.
3. Apesa na Sifa wako shuleni.
4. Baba ameninunulia pikipiki dogo.
5. Abiria walifika Mombasa usiku sana.

Kusoma hadithi

Apesa azawadiwa

Siku moja mvua kubwa ilinyesha. Apesa na Sifa walikuwa shulenii. Usafiri ulitatzika. Jioni, Apesa na Sifa waliamua kutembea. Mto ulikuwa umejaa na kufurika. Walipokuwa wakivuka mto, Sifa aliteleza na kuanguka mtoni. Apesa alijua kuogelea.

Aliruka mtoni kumtoa ili asizame. Wakati huo huo wanakijiji walikuwa washafika. Walimsaidia Apesa kumwokoa Sifa.

Wanakijiji walifurahi sana. Waliamua kumfanyia Apesa sherehe.

Baadhi ya wageni walisafiri kwa mabasi. Wengine walitumia **matatu** na **pikipiki**. Mbunge alifika kwa **gari dogo**. Alimpa Apesa zawadi. Aliwaahidi kutengeneza daraja hilo.

Kipindi 25

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

DH dh

CH ch

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: che za - cheza

dha	fi	dhu	mu	mbi
ra	lu	che	cha	za

◆ **Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa**

Akifisha sentensi zifuatazo ukitumia herufi kubwa.

1. kipindi cha kiswahili kilikuwa kizuri.
2. basi la kwenda kwa babu linaitwa maisha.
3. garimoshi limepeleka mizigo mombasa.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Safari katika basi la shule

Kuandika

Chora maumbo ya vyombo hivi vya usafiri.

1. Baiskeli
2. Basi
3. Pikipiki

Kipindi 26

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

gh

dh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ghe

ghi

gho

ghu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

gha ra ma

ma gha ri bi

dho ru ba

cho mbo

gharama

magharibi

dhoruba

chombo

Kipindi 27

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

Gh

gh

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

ma ghorofa

hu gharimu

a li chafuka

a li ghairi

maghorofa

hugharimu

alichafuka

alighairi

◆ Sarufi: Matumizi ya maneno yanayoashiria vitendo

Igiza vitendo hivi.

1. Simama
2. Tembea
3. Cheka
4. Ruka
5. Andika
6. Osha nguo
7. Piga mswaki

Kusoma hadithi

Arusi ya kufana

Ilikuwa siku ya Jumamosi mwezi uliopita. Nilibahatika kuhudhuria arusi ya kufana mjini. **Ami** yangu Gholika alikuwa akifunga ndoa. Aliandaa karamu kubwa. Watu walifika kwa wingi. Nilifurahi na kucheka nilipokutana na ndugu na marafiki. **Shangazi** yangu anayeishi ng'ambo alikuwa amefika. **Mjomba** Ngatia alifika pamoja na familia yake. Bwana na bibi arusi walisimama na kupewa zawadi nyingi. Mama na baba waliwapa pikipiki. Ilikuwa sherehe ya shangwe na nderemo.

Kipindi 28

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ny

gh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

nyi

nyo

nyu

gho

★ Soma maneno ukitumia silabi.

nya nya

ku fa nya

nye u pe

nyanya

kufanya

nyeupe

Kipindi 29

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NY

ny

★ Soma sehemu ya neno na neno lote.

ku kanya

a li kunywa

wa nyama

hu nyolewa

kukanya

alikunywa

wanyama

hunyolewa

◆ Sarufi: Matumizi ya maneno yanayoashiria vitendo

Jaza mapengo ukitumia neno moja kati ya uliyopewa.

1. Babu alitu_____ nyumbani kwetu. (soma, tembelea)
2. Mwalimu alitu_____ Kiswahili. (ruka, fundisha)
3. Ami ana_____ shambani. (lima, osha)
4. Halati ata_____ nywele. (fagia, chana)
5. Binamu ali _____ kucha. (panda, kata)

Kusoma hadithi

Likizo mashambani

Likizo iliyopita mimi na dada yangu tulienda mashambani. **Nyanya** yangu alifurahi kutuona. Tulimsaidia kufanya kazi shambani. Tulihakikisha ng'ombe wake wameshiba. **Babu** alifurahishwa na kazi zetu. **Baada ya** kazi tulioga na kuchana nywele zetu. Nyanya alihakikisha tulipata lishe bora. **Wakati** wa kurudi nyumbani ulifika. **Binamu** walitoa mahindi ndani ya ghala. Walitupatia tukampelekea mama yetu. Tulipata mafunzo mengi mashambani.

Kipindi 30

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

GH

gh

NY

ny

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa Mfano: gha la - ghala

ma	ka	gha	na	ri
bi	nya	bu	la	mu

◆ **Sarufi: Matumizi ya vitenzi**

Soma sentensi hizi.

1. Mama **anasimama** mlangoni.
2. Binamu **anakula** vibaya.
3. Mtoto **alimsalimia** babu kwa heshima.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Familia ya Pendo

Kuandika

Taja watu watatu wa familia unaowajua.

Kipindi 31

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ch gh dh f v

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

gha dhe ghu cha

★ Soma maneno ukitumia silabi.

gha li	gha sia	gha ra ma	gha la
ghali	ghasia	gharama	ghala

Kipindi 32

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

Ch ch

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

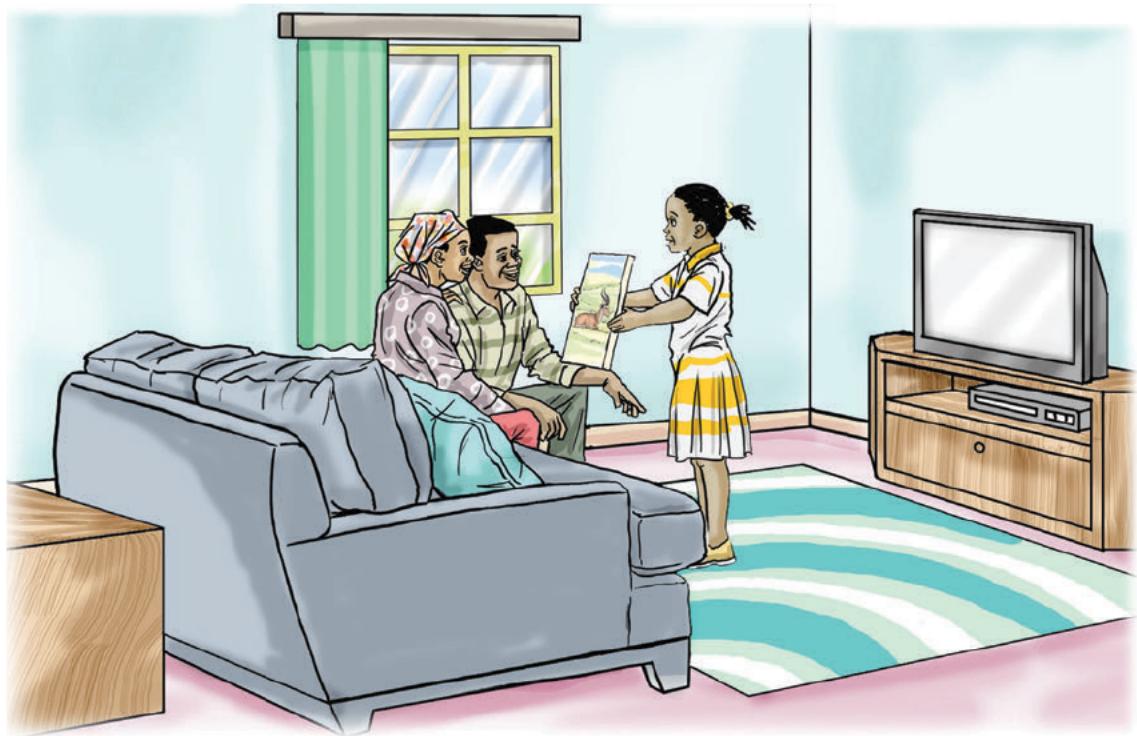
a li ghadhabika	hu gharimu	a li fua	ali ghairi
alighadhabika	hugharimu	alifua	alighairi

◆ **Sarufi: Matumizi ya vitenzi**

Soma sentensi zifuatazo.

1. Shemeji **anapenda** watoto.
2. Okitoi **alimpelekea** baba yake picha.
3. Nyanya **hupika** chai.
4. Mimi **humtembelea** binamu yangu.
5. Kaka yangu **anaendesha** baiskeli.
6. Yaya **alifua** nguo zote.

Kusoma hadithi

Okitoi

Okitoi anaishi katika kijiji cha Ghamba. Yeye humtembelea **shemeji** yake Amina. Amina ameolewa na **ndugu** yake Okitoi.

Okitoi na ndugu yake walipelekwa na **mjomba** wao kwenye mbuga ya wanyama. Hiyo mbuga iko ng'ambo ya Ziwa Viktoria. Mara Okitoi alimkumbuka baba yake na kusema, “Baba angefurahi sana kuwaona wanyama hawa.”

Mjomba alimwambia, “**Nitakupa picha za wanyama umpelekee baba yako.**” Okitoi alimshukuru mjomba.

Kipindi 33

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng'

ny

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ng'i

ng'o

ng'u

nyu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

ng'a ra

nu ng'u ni ka

ng'a mu a

ng'o a

ng'ara

nung'unika

ng'amua

ng'oa

Kipindi 34

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG'

ng'

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

wa li nung'unika

hu ng'ang'ana

a li ng'arisha

walinung'unika

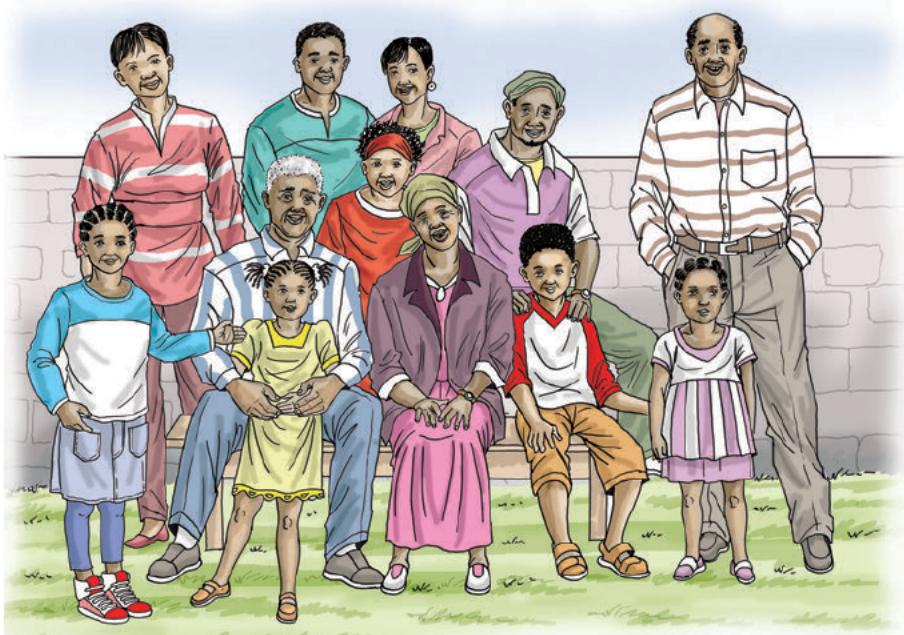
hung'ang'ana

aling'arisha

◆ Sarufi: Matumizi ya vitenzi

Jaza mapengo kwa kutumia kitenzi.

1. Wazazi _____ watoto. (hulea, shangazi)
2. Watoto wanapenda _____. (nyumba, kucheza)
3. Nyumbani sisi sote _____. kufanya kazi.
(husaidiana, kaka)
4. Baba yangu _____. kazi nzuri. (hununua, hufanya)
5. Dada yangu _____. mimea. (alipalilia, aliosha)

Kusoma hadithi**Jamaa yangu**

Nyakati zimefika, wimbo nauandika,
 Wa baba na mama, wazazi walionilea,
 Majina ya jamaa, wote nitawaelezea,
 Asante Mungu, baraka kuniletea.

Kaka, dada umenipa, ni ndugu zangu,
Marafiki umenipa, tucheze bila ghasia,
 Binamu pia watoto, wa mjomba na **shangazi**,
 Asante Mungu, baraka kuniletea.

Amu ninayempenda, kaka yake baba.
Halati mema hutenda, ni dada yake mama.
 Msaada hutuma, bila kunung'unika
 Asante Mungu, baraka kuniletea.

Kipindi 35

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng'

ch

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ndu gu - ndugu

a	ha	ndu	mbe	ti
che	gu	la	ng'o	mu

◆ **Sarufi: Matumizi ya vitenzi**

Andika sentensi zifuatazo.

1. Ni vizuri **kufuata** tamaduni nzuri.
2. Wanafunzi **husimama** mwalimu **anapoingia** darasani.
3. Shangazi wetu **huishi** Nairobi.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Kemboi na Mamba

Kuandika

Andika sentensi mbili fupi kuhusu hadithi uliyoisoma ya Okitoi.

Kipindi 36

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

sh v

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

shi sho shu vu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

hu ha ta ri sha	wa na o e nde sha	shu le ni
huhatarisha	wanaoendesha	shuleni

Kipindi 37

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

SH sh

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

wa thibitishe ku rekebisha tu na shiriki tu na vuta
wathibitishe kurekebisha tunashiriki tunavuta

◆ **Sarufi: Matumizi ya huyo na hao**

Katika vikundi vya wanafunzi wawili wawili, tungeni sentensi mkitumia vitenzi vifuatavyo pamoja na **huyo au hao**.

1. Cheza
2. Vunja
3. Soma
4. Keti
5. Lima
6. Osha

Kusoma hadithi**Siku ya michezo**

Siku ya michezo tulifika shuleni mapema. Tuliitwa pamoja na kuelezwa jinsi tutakavyoshiriki katika michezo. Kwanza tulienda kuogelea katika kidimbwi cha shule. Mwalimu alisimama karibu ili tusije **kuzama majini**. Baadaye mwalimu aliwatura Hamisi na Lewi darasani kuchukua mpira. Lo! Alikuta **kizima-moto** cha darasa **kikivuja gesi**. **Wanafunzi hao walimwita mwalimu ili athibitishe kisa hicho**. Mwalimu alienda hima na kurekebisha kifaa hicho. Hamisi alisema **kuwa huyo mwalimu alikuwa mzuri**.

Kipindi 38

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

th

sh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

the

thi

tho

thu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

a tha ri the ma ni ni a thi bi ti she the la thi ni
athari **themanini** **athibitishe** **thelathini**

Kipindi 39

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

TH

th

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

wa na o endesha

u li thibitiwa

hu sababisha

wanaoendesha**ulithibitiwa****husababisha**

◆ Sarufi: Matumizi ya huyo na hao

Soma sentensi zifuatazo.

1. Dereva **huyo** anaendesha gari vizuri.
2. Wanafunzi **hao** ni wa darasa gani?
3. Mtoto **huyo** anatumia kivukio cha barabara.
4. Walimu **hao** walitufundisha vizuri.
5. Kiranja **huyo** alikusanya vitabu.
6. Mwalimu **huyo** alitupatia zawadi.
7. Polisi **hao** waliwakamata wezi.

Kusoma hadithi

Jamaa yangu

Ijumaa mwalimu wetu alitufundisha kuhusu usalama. Alisema kuwa ni vizuri kutumia **kivukio cha barabara**. Aliongeza kuwa **vidaraja** husaidia kukiwa na mafuriko. Mwalimu huyo alieleza kuwa ajali husababishwa na kutofuata sheria barabarani. Kwa mfano, madereva wa magari na **pikipiki** wanapoendesha kwa kasi. “Watu kama hao huhatarisha maisha ya kila mtu,” mwalimu alisema.

Alituhimiza tuwafundishe jamaa zetu kuhusu umuhimu wa usalama.

Kipindi 40

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

SH

sh

TH

th

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: sha mba - shamba

sha	a	mba	ri	li
i	tha	nga	na	ma

◆ **Sarufi: Matumizi ya vitenzi**

Igiza vitendo vifuatavyo ukitumia huyo au hao.

1. Endesha 2. Vuka 3. Fundisha

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Mkutano mtaani

Kuandika

Tunga sentensi ukitumia maneno haya.

1. Vita 2. Ajali 3. Vidaraja 4. Kivukio cha barabara

Kipindi 41

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

gh	g	h	j
-----------	----------	----------	----------

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ghu	ji	hu	ga
------------	-----------	-----------	-----------

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

gha la	gha fla	gha ra ma	gho ro fa
ghala	ghafla	gharama	ghorofa

Kipindi 42

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

GH	G	H	J
-----------	----------	----------	----------

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a li gawa	a li ji sifu	hu makinika	wa li kata
aligawa	alijisifu	humakinika	walikata

◆ **Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili**

Mkiwa wawili, tungeni sentensi tatu mkitumia **wewe** na **nyinyi** katika wakati uliopita.

Kwa mfano: Wewe ulipanda mti.

Nyinyi mlipanda miti.

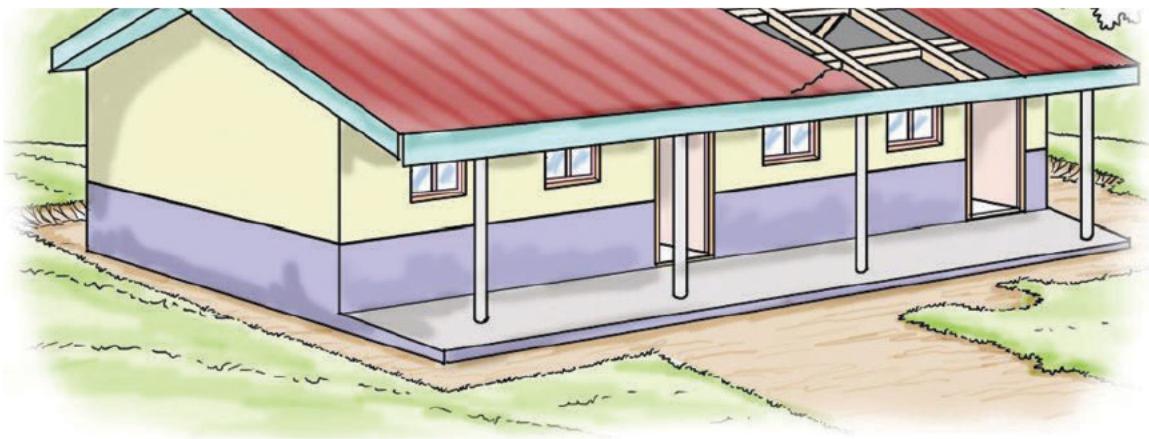
Wewe ulikata nyasi.

Nyinyi mlikata nyasi.

Wewe ulinyeshewa.

Nyinyi mlinyeshewa.

Kusoma hadithi

Paa la shule lang'olewa

Asubuhi na mapema ndege waliimba mtini. **Hewa** ilikuwa safi. Walifurahia wakati **jua** lilipochomoza. Pasaka aliamka na kukimbia shulenii. Alipofika shulenii alipata paa la darasa lao limeng'olewa na **upepo**. Hii ilikuwa hasara ya gharama kubwa.

Wanafunzi walihamia darasa lingine. Mvua kubwa ilinyesha sana siku hiyo. Baadaye wote walitoka nje kwenda kupanda miti. Walifurahia sana kurembesha shule yao. Mwalimu aliwapongeza kisha akawapa maji wanawe mikono. Baadaye walirudi nyumbani.

“Mlinyeshewa sana?” Mama alituuliza.

“Wewe ulinyeshewa sana,” Pasaka alimwambia dadake.

Mama alitwambia pole.

Kipindi 43

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

I

j

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

la

le

li

lo

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

wa li we ka	u ku lima	la la mi ka	ki li ku wa
waliweka	ukulima	lalamika	kilikuwa

Kipindi 44

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

L

I

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a ta lala	hu legea	a li jitahidi	wa li jumuika
atalala	hulegea	alijitahidi	walijumuika

◆ Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili

Igiza vitendo katika sentensi hizi ukiwa na mwenzako.

1. Nyinyi mnaruka kamba.
2. Wewe unacheke.
3. Nyinyi mnasoma kitabu.
4. Wewe unasugua meno.
5. Nyinyi mnachana nywele.
6. Wewe unakimbia.
7. Nyinyi mnaketi.

Kusoma hadithi

Mvua yang'oa miti

Kijiji cha Patapata kilikuwa maarufu kwa ukulima. Wanakijiji walivuna na kuweka mavuno maghalani. Wanakijiji wengine walikata miti ovyoovyo. “Nyinyi mtajiletea shida,” chifu wao Kondiri alionya. Hawakuzingatia wasia wa chifu. Siku moja, **mawingu** meusi yalitanda. **Mvua** kubwa ilinyesha. Miti iling’oka na kuharibu udongo. **Baridi** ilikuwa nyingi. Mwaka huo watu hawakupata mavuno kama kawaida. Wazee waliweka amri ya kutokata miti. Waliandika onyo kila pahali, ‘Msikate miti bila ruhusa.’ Zaidi ya kutokata mti, ni lazima wangepanda miti miwili kila mmoja. Hii sheria imedumu hadi leo.

Kipindi 45

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

gh

I

 Jedwali la silabi

Tumia silabi zilizo kwenye jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: he ma - hema

m	ra	gha	ma	a
ju	pe	vu	he	la

◆ **Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili wakati uliopita**
Soma na uandike sentensi hizi.

	Umoja	Wingi
1.	Wewe uliandika.	Nyinyi mliandika.
2.	Wewe ulinyeshewa.	Nyinyi mlinyeshewa.
3.	Wewe ulipanda mti.	Nyinyi mlipanda miti.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Mvua yanyesha

Kuandika

Andika sentensi tatu kutokana na hadithi ya mvua yang'oa miti.

Kipindi 46

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

ch

I

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

chi

cho

chu

lo

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

che ma

che za

li si cho ke

cho mbo

chemä

cheza

lisichoke

chombo

Kipindi 47

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

CH

ch

L

I

- Soma sehemu za neno na neno lote.

ki na cho patia wa ki changanya a li chimba hu lima
kinachopatia wakichanganya alichimba hulima

◆ Sarufi: Matumizi ya hiki na hivi

Onyesha vitu mbalimbali na utunge sentensi tatu ukitumia **hiki au hivi**. Fanyeni zoezi hili mkiwa wawili wawili.

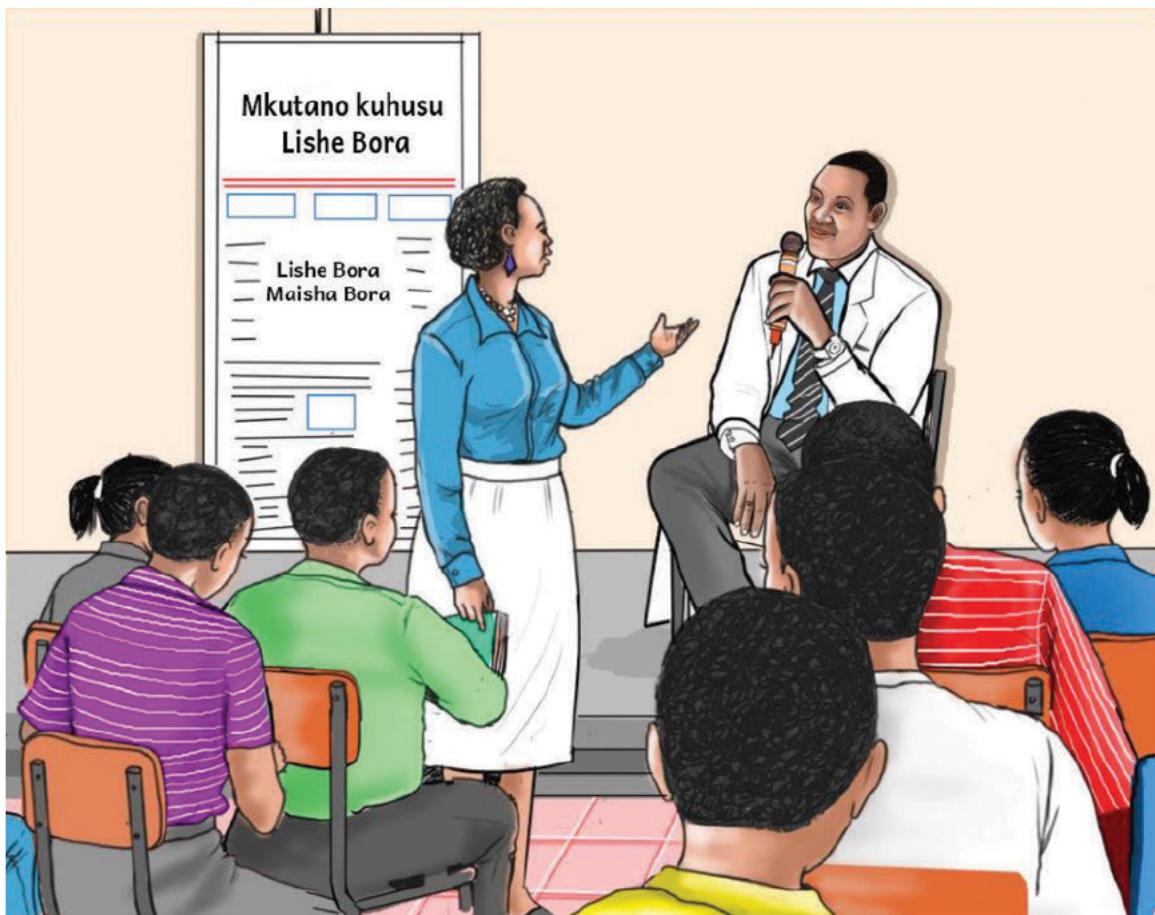
Kwa mfano:

Kitabu **hiki** ni kizuri. – Vitabu **hivi** ni vizuri.

Umoja -hiki	Wingi -hivi
Kiti hiki ni kidogo.	Viti hivi ni vidogo.
Kiatu hiki ni cheusi.	Viatu hivi ni vyeusi.
Kioo hiki chavutia.	Vioo hivi vyavutia.

Kusoma hadithi

Afya ulimwenguni

Ilikuwa siku ya afya ulimwenguni. Daktari Walukhano aliwaita watu pamoja kijijini. Alitaka kuwaeleza umuhimu wa chumvi mwilini. Alianza, “Naomba mnisikilize kwa makini. Maji katika kijiji hiki yana chumvi nyingi. Hivyo basi, vyakula vinavyopikwa huwa na **chumvi** tayari. Vyakula hivi havifai kuongezwa **chumvi**. Havina **ukosefu** wowote wa chumvi. Kwa hivyo, hakuna aliye na **upungufu** wa chumvi mwilini.” Watu wote walifurahia habari hiyo.

Kipindi 48

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng

ch

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ngi

ngo

ngu

cho

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

u li mwe ngu

u pu ngu fu

za ngu

chu ngwa

ulimwengu

upungufu

zangu

chungwa

Kipindi 49

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG

ng

CH

ch

- Soma sehemu za neno na neno lote.

na i pongoza

hu punguza

wa li ingiza

ali chota

naipongeza

hupunguza

waliingiza

alichota

◆ **Sarufi: Matumizi ya hiki na hivi**

Soma sentensi zifuatazo.

1. Chakula **hiki** ni kitamu.
2. Vyakula **hivi** ni vitamu.
3. Kiazi **hiki** ni kitamu.
4. Viazi **hivi** ni vitamu.
5. Kijiji **hiki** ni kidogo.
6. Vijiji **hivi** ni vidogo.
7. Kiatu **hiki** ni kizuri.

Kusoma shairi**Lishe bora**

Ndugu zangu sikizeni, wosia niwapatie,
Wote mtie akilini, umuhimu wa vyakula,
Kwanza kuna **protini**, hiki hujenga mwili,
Lishe bora muhimu, wananchi tuzingatie.

Pili ni **vitamini**, inayozua magonjwa,
Huletwa mwilini, na mboga na matunda,
Wapishi mtie akilini, vitamini tusikose,
Lishe bora muhimu, wananchi tuzingatie.

Wanga pia muhimu, nguvu hutupatia,
Mahindi na chapati, hivi vya manufaa,
Kazi twaifanya, maisha kuendeleza,
Lishe bora muhimu, wananchi tuzingatie.

Kipindi 50

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng**I**

- Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: li she - lishe

vi	li	vu	ni	ma
mi	ngu	ta	she	di

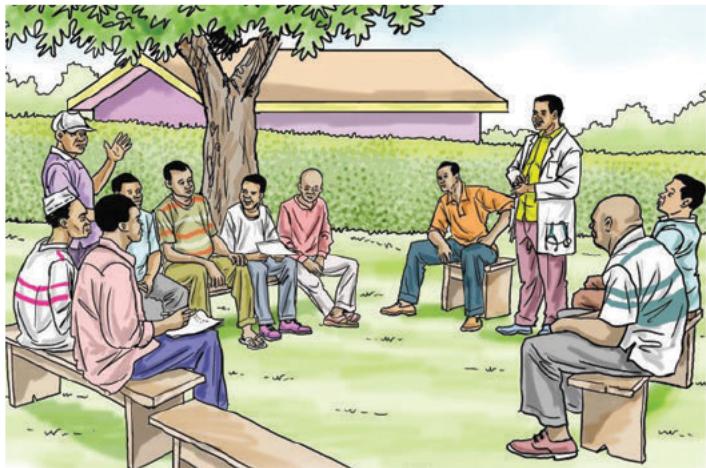
◆ **Sarufi: Matumizi ya hiki na hivi**

Andika vifungu vya maneno vifuatavyo katika umoja au wingi.

	Umoja	Wingi
1.	Kijiko hiki	_____
2.	_____	Viazi hivi
3.	Kikapu hiki	_____

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Umuhimu wa chakula

Kuandika

Andika sentensi mbili kuhusu matumizi ya chumvi nyumbani.

Kipindi 51

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ch

ng

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

che

chi

cho

chu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

cha ku la

chu ra

ngo ma

nga no

chakula

chura

ngoma

ngano

Kipindi 52

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

CH

ch

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

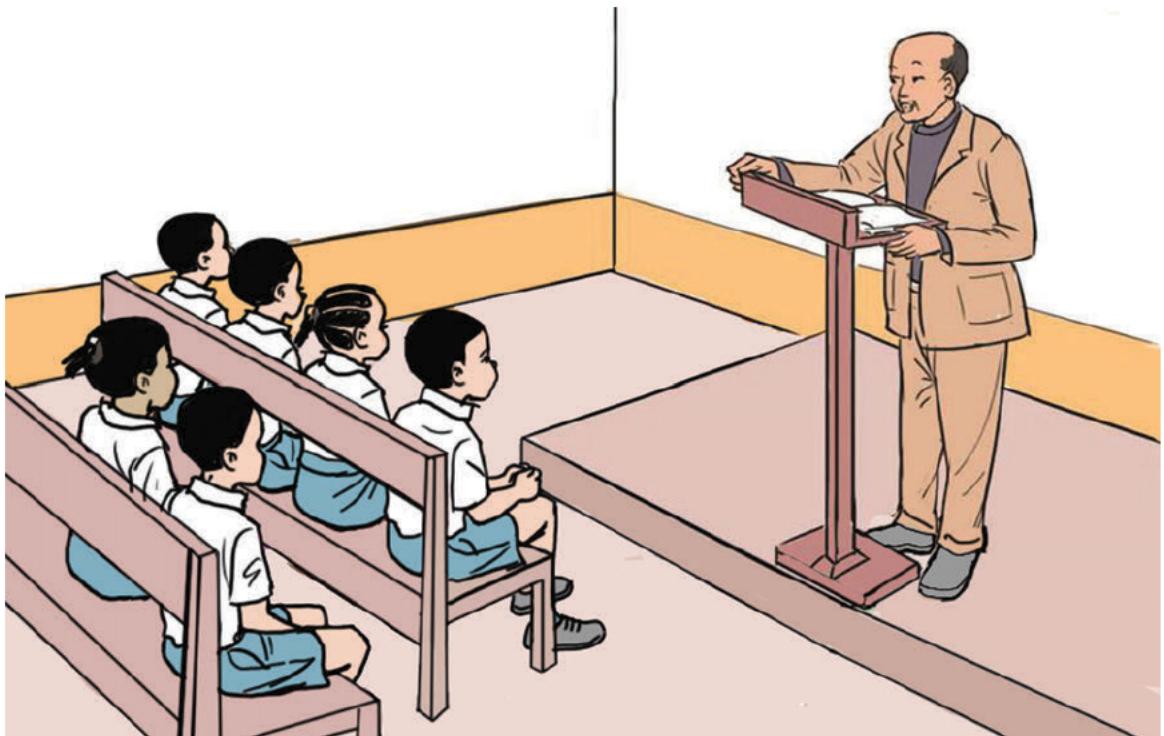
ku m chukua ku ta ka po nyesh a li tu kumbusha
kumchukua kutakaponyesha alitukumbusha

◆ Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa

Akifisha sentensi zifuatazo.

1. watalii walifika mombasa kwa meli
2. ofisi ya bi. zawadi iko karibu na gwaride
3. mzee zurua atafika jumamosi
4. dada yangu anaitwa sofia
5. mombasa ni mji mkubwa
6. kiatu changu kimepotea
7. chakula hicho kimepikwa na mama juma.

Kusoma hadithi

Chifu mwenye hekima

Siku moja, chifu Nyambeta alizuru shule yetu. Alitueleza kuhusu haki zetu. Kwanza alisema kuwa tuna haki ya kupewa matibabu, elimu, **mavazi**, vyakula na usalama. Alitukumbusha kutumia kivukio cha barabara ili kuepuka ajali. Chifu alisema ni muhimu kudumisha usafi madarasani na katika **maktaba**. “Nyinyi mnafaa kuwaheshimu wakubwa wenu. Kwa mfano walimu, babu, nyanya na **halati**,” alitukumbusha. **Pia alituhimiza tupande miti** kutakaponyesha. Miti itakinga nyumba zetu dhidi ya upepo.

Kipindi 53

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

dh

ch

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

dha

dhe

dhi

dho

dhu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

dha ti

dhi di

che tu

cha ngu

dhati

dhidi

chetu

changu

Kipindi 54

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

DH

dh

CH

ch

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

ku hudhuria ku jadiliana wa li chapwa a li choka
kuhudhuria kujadiliana walichapwa alichoka

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Soma sentensi zifuatazo.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Mtoto wako amelala.	Watoto wenu wamelala.
2.	Jani lako limeanguka.	Majani yenu yameanguka.
3.	Jina lako ni zuri.	Majina yenu ni mazuri.
4.	Mkoba wako umeraruka.	Mikoba yenu imeraruka.
5.	Kiti chako kimevunjika.	Viti vyenu vimevunjika.

Kusoma hadithi

Malezi bora

Lotim na familia yake waliishi Kanam. Walikuwa na watoto wawili. Lotim aliwapa watoto wake **malezi bora**. Walipata chakula na mavazi mazuri. Lotim aliwahimiza watie bidii masomoni. Walisikiza na kuzingatia mawaidha ya wazazi. Waliongoza katika mtihani wa **darasa** lao. Tabia zao ziliwavutia watu wengi. Walipewa zawadi kila mara. Wakiwa nyumbani waliwasaidia wazazi wao. Katika kuwapongeza kwa bidii yao, wazazi wao waliwapeleka kuhudhuria harusi ya **shangazi** yao.

Kipindi 55

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

CH

ch

DH

dh

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ma ti ba bu – matibabu

ma	zi	cha	ba	ki
bu	va	ti	le	mi

◆ **Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili wakati uliopita**

Andika na uigize vitendo hivi katika sentensi.

	Umoja	Wingi
1.	Wewe uliandika.	Nyinyi mliandika.
2.	Wewe ulicheza.	Nyinyi mlicheza.
3.	Wewe ulisimama.	Nyinyi mlisimama.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Marafiki wa dhati

Kuandika

Andika maneno haya kwa herufi kubwa.

Kwa mfano:

dhambi – DHAMBI

1. dhahabu
2. dhehebu
3. dhidi
4. dharau

Kipindi 56

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng

ch

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

nga

nge

ngi

ngo

ngu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

nga mia

nyi ngi

cha fu

cha nga

ngamia

nyingi

chafu

changa

Kipindi 57

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG

ng

CH

ch

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

ku tengeneza

a na ye ongeza

ku changanya

kutengeneza

anayeongeza

kuchanganya

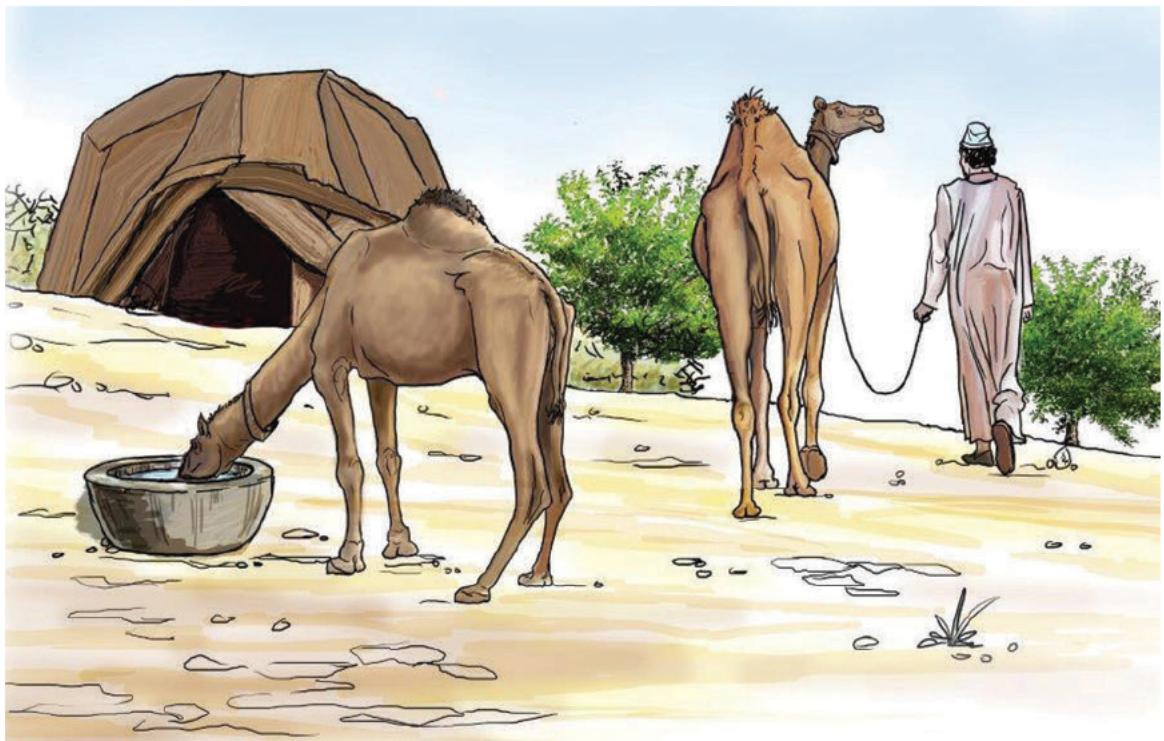
◆ Sarufi: Matumizi ya hili na haya

Onyesha mwenzako vitu mbalimbali kwa kutumia **hili** au **haya**. Kwa mfano: Jiwe hili – Mawe **haya**

1. Dawati
2. Macho
3. Sikio
4. Maembe
5. Ndizi
6. Jiwe

Kusoma hadithi

Ngamia

Ngamia ni mnyama anayefugwa nyumbani. Yeye ana shingo ndefu na miguu mirefu. Ngamia hutumia nundu yake kuhifadhi maji. Kwa hivyo, anaweza kukaa siku nyingi bila kunywa maji. Ngamia hutupatia maziwa, nyama na ngozi. Hutusaidia pia kubeba mizigo kama wafanyavyo **punda** na **farasi**. **Manufaa haya ni muhimu sana.**

Ngamia akikasirika anaweza kumuuma au kupiga mtu teke. **Teke hili lina uzito.** Unaweza kumfanya awe rafiki kwa njia mbalimbali. Kwa mfano, kumpa chakula na maji. Nampenda Ngamia!

Kipindi 58

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

mb

ng

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

mba

mbe

mbi

ngo

ngu

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

mbe le

u mbe a

nyu mba ni

ngu mu

mbele

umbea

nyumbani

ngumu

Kipindi 59

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

MB

mb

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a li chambua

a li ombo

i na ng'ara

a li ngoa

alichambua

aliomba

inang'ara

aling'oa

◆ Sarufi: Matumizi ya hili na haya

Msomee mwenzako vifungu vifuatavyo.

	Umoja	Wingi
1.	Tawi hili	Matawi haya
2.	Tunda hili	Matunda haya
3.	Jino hili	Meno haya
4.	Embe hili	Maembe haya
5.	Teke hili	Mateke haya

Kusoma hadithi

Punda mtumishi mwema

Je, wajua kuwa **punda** ni mtumishi mtiifu? Mimi ninampenda punda. Yeye hutusaidia sana nyumbani. Baba humtumia punda kubeba maji. Maji haya yanatumika nyumbani. Wanyama wengine kama **kondoo** na **mbuzi** hunywa maji haya. Punda hubeba mizigo hadi sokoni. Mama naye humtumia kwa kubeba kuni. Punda hupenda kula chakula kizuri. Chakula chake ni nyasi. Mama humpatia maji pia. Punda akishiba huwa na furaha. Si vizuri kumkasirisha punda. Akiwa na hasira humpiga mtu teke. Teke hili linaweza kuumiza. Jihadhari na punda.

Kipindi 60

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG

ng

MB

mb

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ko ndo o – kondoo

o	mbu	ng'o	ndo	a
zi	ko	mi	mbe	nga

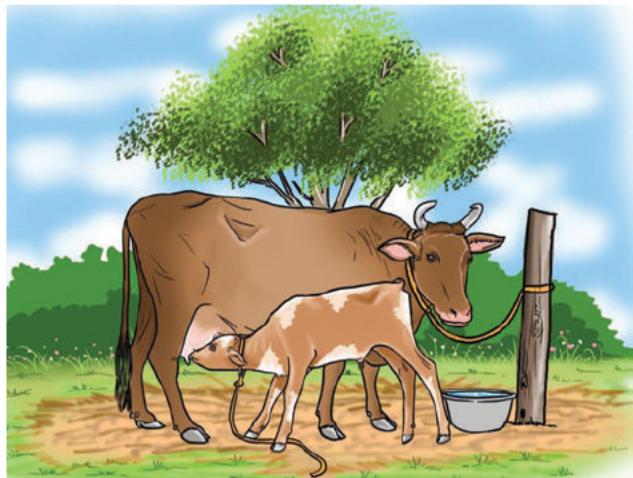
◆ **Sarufi: Matumizi ya hili na haya**

Chagua jibu sahihi kwenye mabano kujaza nafasi zilizoachwa.

1. Majina _____ yaliandikwa kitabuni. (haya, hili)
2. Goti _____ limeumia. (hili, haya)
3. Meno _____ ni meupe. (hili, haya)

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Mnyama nimpendaye

Kuandika

Wanyama wa nyumbani
wana umuhimu gani?

Kipindi 61

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

nd

mb

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

nda

nde

ndi

ndo

ndu

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

nda ma

ko ndo o

nyu mba ni

mba li mba li

ndama

kondoo

nyumbani

mbalimbali

Kipindi 62

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

ND

nd

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a li andaa

a li wa ombo

ku andika

ku andama

aliandaa

aliwaomba

kuandika

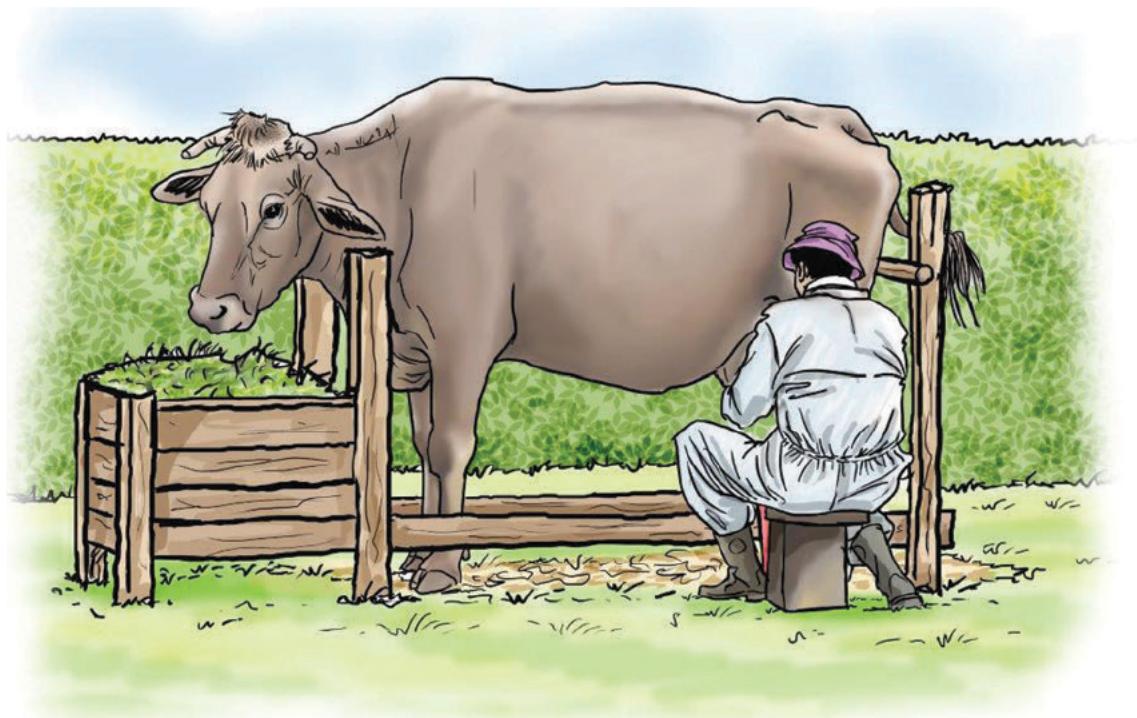
kuandama

◆ Sarufi: Matumizi ya hili na haya

Tumia hili au **haya** kukamilisha vifungu vifuatavyo.

	Umoja	Wingi
1.	Jicho _____	Macho _____
2.	Jimbo _____	Majimbo _____
3.	Ua _____	Maua _____
4.	Jengo _____	Majengo _____
5.	Jopo _____	Majopo _____

Kusoma hadithi

Siri ya Ndori

Mzee Ndori aliishi katika kijiji cha Bukuka. Alikuwa tajiri na maarufu kwa ufugaji wa wanyama. Katika zizi lake alifuga **ng'ombe**, **kondoo** na **farasi**. Wanakijiji walishangazwa na Ndori. Lakini yeche ka alicheka tu na kuendelea na ufugaji wake. Yeye aliwafuga pia wanyama pori kama fisi na simba.

Wanyama hawa waliishi kwa amani. Watu walimtembelea kutoka sehemu mbalimbali za nchi. Walikuja ili kujua siri yake. Chifu wa Bukuka aliandaa jukwaa. Ndori alitumia jukwaa hili kuwafundisha mambo mengi. Mambo haya yaliwasaidia watu sana. Waliamua kutenda jinsi walivyofundishwa.

Kipindi 63

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng' **nd**

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ng'a **ng'e** **ng'i** **ng'o** **ng'u**

★ Soma maneno ukitumia silabi.

ng'o mbe	ng'o a	se ng'e nge	ng'a mbo
ng'ombe	ng'oa	seng'enge	ng'ambo

Kipindi 64

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG' **ng'** **ND** **nd**

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

a li ji unga	wa li shangazwa	hu ng'ang'ania
aliungi	walishangazwa	hung'ang'ania

◆ **Sarufi: Matumizi ya hili na haya**

Tunga sentensi ukitumia **hili** au **haya** pamoja na maneno yafuatayo:

1. Machungwa
2. Jino
3. Mambo
4. Jani
5. Majangwa
6. Ndizi
7. Mapaipai

Kusoma hadithi

Maonyesho ya mifugo

Wafula alikuwa mkulima hodari. Aliishi peke yake ng'ambo ya mto. Jambo hili lilimfurahisha. Alifuga mifugo wengi kama **ng'ombe, sungura, kondoo, punda na nguruwe**. Siku moja alialikwa kuhudhuria maonyesho ya kilimo. Maonyesho hayo yalifanyika mjini. Alivaa nguo nyeupe pe pe zilizong'ara. Alipofika mtoni, aling'oa kijiti ili apime kina cha maji. Hii ni kabla ya kuvuka mto. Alipovuka mto, alijiunga na wakulima wengine kujifunza mbinu mpya za ukulima. Baadaye alinunua seng'enge na bidhaa mbalimbali za ukulima. Alielekea kwake nyumbani Kijijini Mbeya.

Kipindi 65

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ND nd NG' ng'

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: m bwa – mbwa

nda	mbo	nga	o	m
mba	ma	bwa	ka	pa

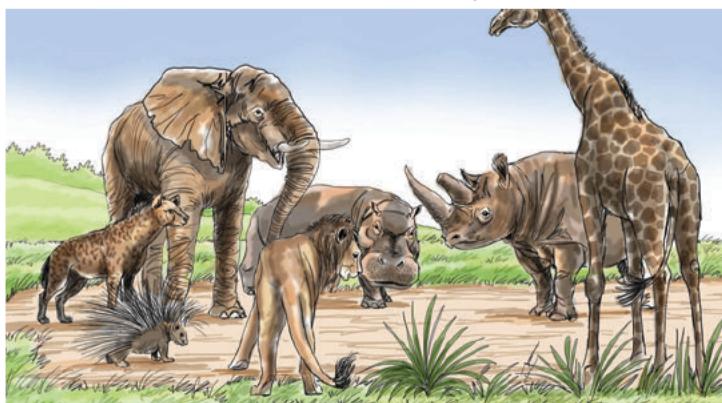
◆ **Sarufi: Matumizi ya hili na haya**

Jaza mapengo ukitumia **hili** au **haya**.

1. Maumbo _____ yanapendeza.
2. Shamba _____ limelimwa.
3. Tunda _____ limeiva.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Kikao cha wanyama

Kuandika

Andika majina ya wanyama wanaofugwa nyumbani.

Kipindi 66

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

g**th**

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ga**ge****gi****go****gu**

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

ga ri**i gi za****ku ga wa****ma ga i di****gari****igiza****kugawa****magaidi**

Kipindi 67

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

G**g****TH****th**

- Soma sehemu za neno na neno lote.

ku igiza**tu li agiza****ku egesha****ni li gutuka****kuigiza****tuliagiza****kuegesha****niligutuka**

◆ **Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu**

Soma vifungu hivi.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Wimbo wako	Nyimbo zenu
2.	Soksi zako	Soksi zenu
3.	Mkoba wako	Mikoba yenu
4.	Gari lako	Magari yenu
5.	Shule yako	Shule zenu

Kusoma hadithi

Linda

Linda ni msichana nadhifu. Yeye husoma katika shule ya msingi ya Gelani. Kila asubuhi Linda huvalia sare yake ya shule. Kila Jumatatu na Ijumaa Linda na wanafunzi wenzake huenda kwenye **gwaride**. **Bendera** hupandishwa na wimbo wa taifa kuimbwa. Shule yao ina uwanja mkubwa wa kuegesha magari **thelathini na tisa**. Pia, ina madarasa mengi. Kila Ijumaa alasiri watoto huwa na kipindi cha kuigiza mashairi.

“Sauti yako inapendeza,” mwalimu humwambia Linda. Mwaka uliopita, Gelani ilikuwa shule bora kati ya shule ishirini katika mashindano ya muziki na kuigiza. “Nimefurahia kazi yenu sana,” mkuu wa shule aliwaambia wanafunzi.

Kipindi 68

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

d

g

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

da

de

di

do

du

★ Soma maneno ukitumia silabi.

da ra sa

gwa ri de

mu da

shi da

darasa

gwaride

muda

shida

Kipindi 69

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

D

G

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

i li po wadia

a li m dunisha

ku dondoka

ilipowadia

alimdunisha

kudondoka

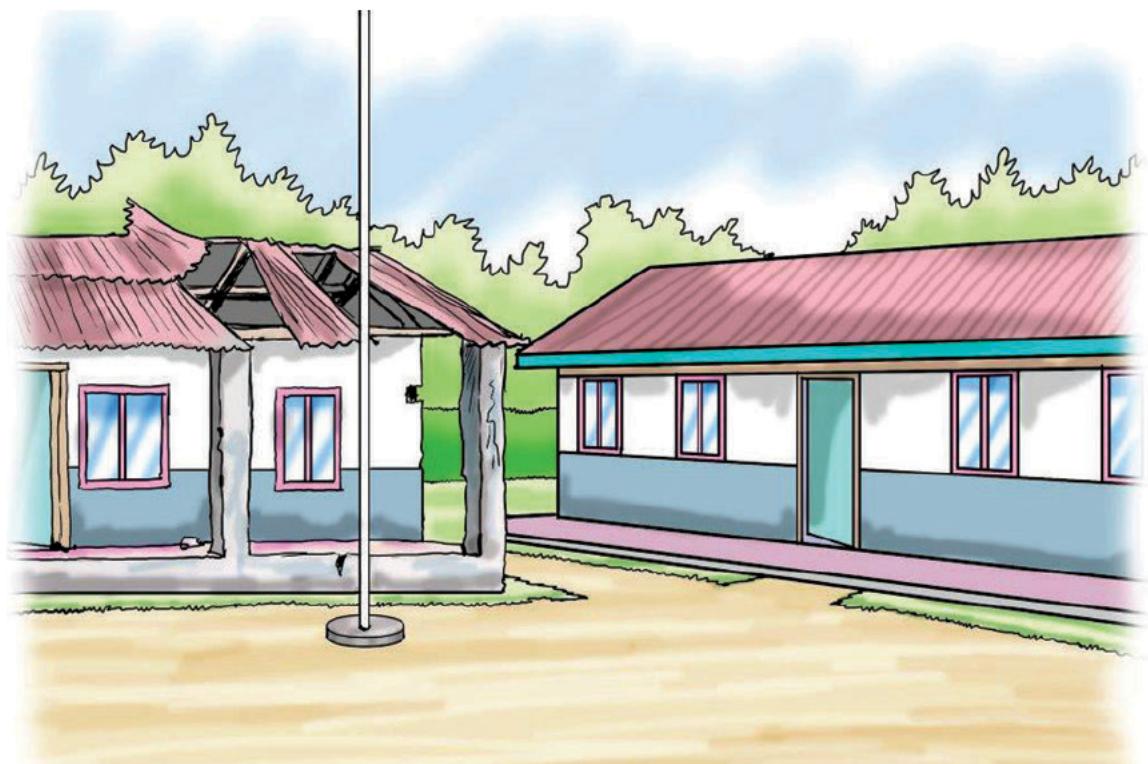
◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Nakili sentensi zifuatazo.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Mlingoti wako ni mrefu.	Milingoti yenu ni mirefu.
2.	Meza yako imezeeka.	Meza zenu zimezeeka.
3.	Kengele yako ni kubwa.	Kengele zenu ni kubwa.
4.	Kitabu chako ni kizuri.	Vitabu vyenu ni vizuri.
5.	Dawati lako limevunjika.	Madawati yenu yamevunjika.

Kusoma hadithi

Paa la shule yetu

Kuna shule moja tu kijijini mwetu. Wiki jana, upepo mkali uliharibu **paa** la darasa letu, **ofisi** ya mwalimu mkuu na maktaba. Hivi sasa, sote tunasomea kanisani. Shida hii ni ya muda mfupi tu.

Dereva wa mbunge wetu alitumwa alete bahasha ya pesa. “Wazazi wenu watakuja kesho shulenii kuchanga pesa zaidi,” dereva huyo alisema. Watanunua vifaa vya kurekebisha paa hilo. Wajenzi **kumi na tisa** wataitwa na kujenga paa letu kwa masaa ishirini na nne. Kwa sasa tutaendelea kusomea kanisani.

Kipindi 70

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

G

g

D

d

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: da wa ti – dawati

wa	m	ma	fu	ti
nzi	ba	da	na	ko

◆ **Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu**

Jaza mapengo ukitumia **-ako na -enu**.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Bustani _____ ni kubwa.	Bustani _____ ni kubwa.
2.	Chati _____ imeanguka.	Chati _____ zimeanguka.
3.	Picha _____ ni nzuri.	Picha _____ ni nzuri.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Shule ya Kileleni

Kuandika

Jaza mapengo haya.

1. Jina la shule yako ni _____.
2. Darasani mwako kuna _____, _____ na _____.

Kipindi 71

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

j**d**

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ja**je****ji****jo****ju**

★ Soma maneno ukitumia silabi.

je nga**ju a****ki ji ji****ja ri da****jenga****ju a****kijiji****jarida**

Kipindi 72

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

J**j**

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

tu li yo i ngojea**ki li anza****i ka ji kaza****tuliyoingojea****kilianza****ikajikaza**

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Soma vifungu hivi.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Kiranja wako	Viranja wenu
2.	Fulana yako	Fulana zenu
3.	Mzazi wako	Wazazi wenu
4.	Mwalimu wako	Walimu wenu
5.	Kiti chako	Viti vyenu

Kusoma hadithi

Siku ya michezo

Siku tulioingojea hatimaye ilifika. Walimu walihakikisha kila mmoja alikuwa ameketi sehemu yake. Ilikuwa ni fainali ya michezo wa kandanda. Ilikuwa kandanda baina ya timu yetu Simba na ya shule jirani Ndovu. Kabla ya mwamuzi kupuliza kipenga alisema, “**Tafadhalı** pangeni foleni na kusalimiana ili michezo uanze.”

“Michezo wenu utakuwa wa kuvutia,” Mwanafunzi mmoja alisema. Mwenzake alijibu, “**Asante**.” Mchezaji wetu hodari aliitwa Wanyama. Kabla ya kipindi cha mapumziko, mchezaji Wanyama alifunga bao la kwanza. Tulisherehekea kwa furaha.

Kipindi cha pili kilianza. Lo! Ndovu wakapata bao lao. Timu yetu ilijkaza. Muda si muda, Wanyama alifunga bao la pili. Sherehe zilianza. Mwamuzi alipuliza kipenga cha kumaliza michezo. Timu yetu Simba ilishinda. Wanyama **alituzwa** kama mchezaji bora. “Ushindi wako ni ushindi wetu,” sote tulikubaliana.

Kipindi 73

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

r

j

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ra

re

ri

ro

ru

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

na mba ri
nambarira fi ki
rafikinu ru
nuruja ri da
jarida

Kipindi 74

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

R

r

- Soma sehemu za neno na neno lote.

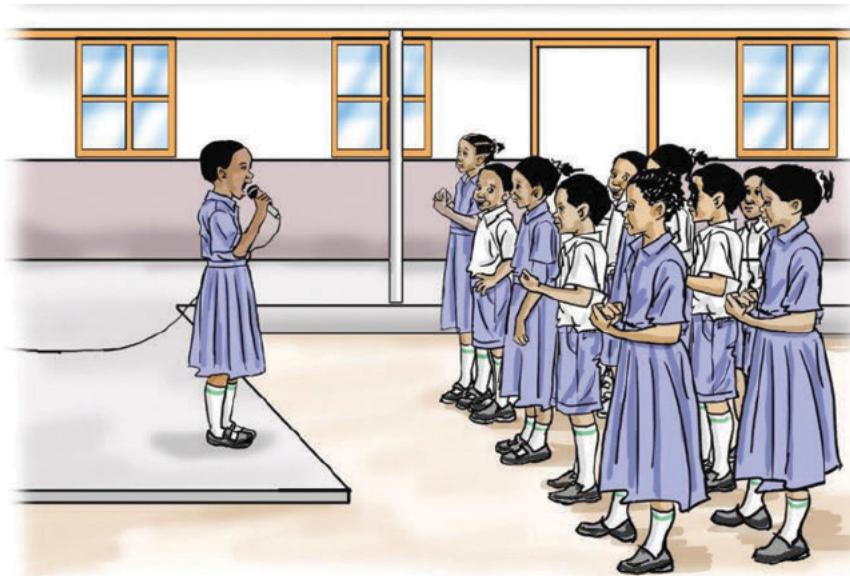
ku tu arifu
kutuarifua ta ka po rudi
atakaporudiku chora
kuchora

◆ Sarufi: Matumizi ya hili na haya

Soma sentensi zifuatazo.

	Umoja hili	Wingi haya
1.	Dirisha hili ni dogo.	Madirisha haya ni madogo.
2.	Jiwe hili ni kubwa.	Mawe haya ni makubwa.
3.	Jicho hili linaona mbali.	Macho haya yanaona mbali.
4.	Jino hili linauma.	Meno haya yanauma.
5.	Tunda hili ni tamu.	Matunda haya ni matamu.

Kusoma hadithi

Nyota ya Amina

Kengele ya kwanza ilipolia, sote tulielekea gwarideni. Tukasimama wima na kutulia tuli. Wimbo wa taifa ukaimbwa. Mwalimu Roda alisimama na kutuombea. Mwalimu mkuu, Bi. Faraja alikuja na **kutuarifu** kuwa kiranja wetu Amina amekuwa mgonjwa na hangefika shuleni. Aliendelea, “Hivyo basi, Muchiri atakuwa kiranja wenu hadi Amina atakaporudi.” Muchiri alipewa nafasi azungumze. Akasema, “Asante mwalimu kwa kunichagua kuwa kiranja. Mwambie Amina pole.”

Amina alikuwa mwenye bidii masomoni. Pia, alikuwa na **talanta** ya kuchora. Aliitumia talanta hiyo kuchora picha na **chati** darasani. Kuwa mgonjwa kwake kukawa pigo. Kila mwanafunzi alimwombea Amina apone haraka. Tuliondoka na kwenda darasani kusoma.

Kipindi 75

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

J j

R r

- Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ta la nta - talanta

ku	ra	cho	ta	ki
nja	la	ja	nta	a

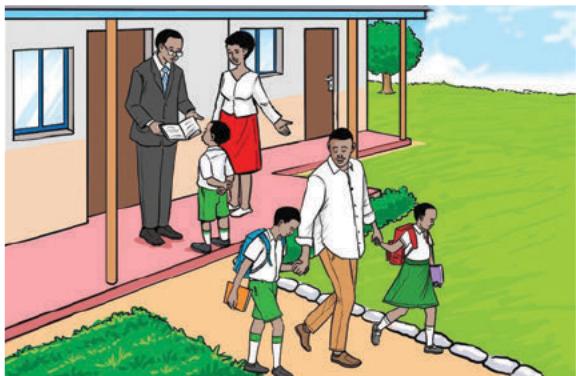
◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Jaza mapengo ukitumia -ako na -enu.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Jarida _____ linapendeza.	Majarida _____ yanapendeza.
2.	Kifutio _____ ni kikubwa.	Vifutio _____ ni vikubwa.
3.	Maandishi _____ yanaonekana.	Maandishi _____ yanaonekana.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Matokeo ya muhula

Kuandika

Andika sentensi mbili ukitumia neno kiranya.

Kipindi 76

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

v

f

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ve

vi

vo

vu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

vi le vi le

vi a zi

vi mba

vu mbi

vilevile

viazi

vimba

vumbi

Kipindi 77

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

v

f

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

m li poteza

tu li punguza

a li yo panga

mlipoteza

tulipunguza

aliyopanga

◆ Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya

Jaza nafasi kwa kutumia **vizuri** au **vibaya**.

1. Inafaa mwanafunzi aandike _____.
2. Juma aliteleza akaanguka _____.
3. Wezi wa mifugo walipigwa _____.
4. Nguo zilikuwa safi kwa sababu ya kuoshwa
_____.
5. Gari lilianguka lilipoendeshwa _____.
6. Mumo alipigiwa makofi aliposoma _____.

Kusoma hadithi

Mila na tamaduni

Kila jamii kote duniani ina utamaduni wake. Kuna tamaduni nzuri na **potovu**. Utamaduni mzuri hujenga na kufaidi jamii na si watu **binafsi**. Ni vizuri jamii kuwa na tamaduni nzuri. Tamaduni potovu hunyima watoto haki zao. Tamaduni hizi ni kama **ajira** kwa watoto, ndoa za mapema, wizi wa mifugo na ukeketaji wa wasichana. Tamaduni hizi potovu huathiri jamii vibaya. Ni vizuri viongozi washirikiane na kuelimisha jamii. Wanaoendeleza tamaduni hizi potovu washikwe na kushtakiwa. Watoto wapewe malezi ya kutii na kuhestimu sheria na mali. Jamii na kabila zote zishirikiane kila wakati. Hii italeta maendeleo.

Kipindi 78

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

v

p

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ve	vi	vo	vu	pi	po	pu
----	----	----	----	----	----	----

★ Soma maneno ukitumia silabi.

wi vu	ma va zi	na pa ta	vu ma
wivu	mavazi	napata	vuma

Kipindi 79

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

V

v

P

p

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

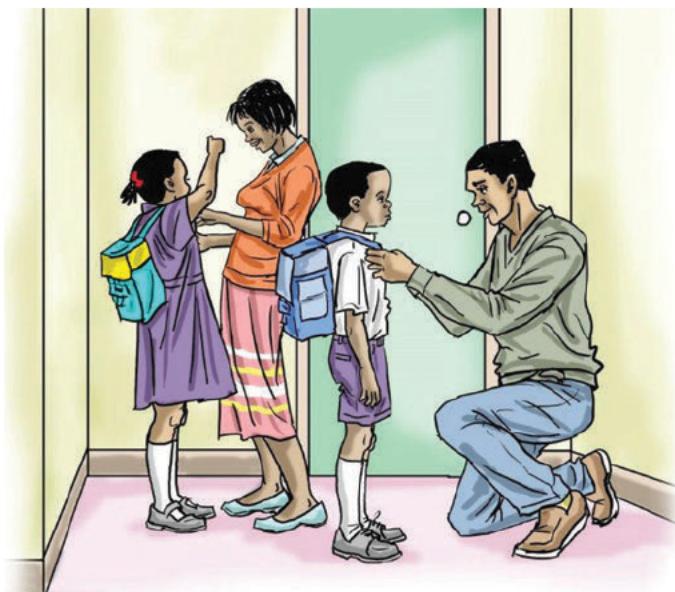
wa li vutiwa	tu li vamiwa	u li vuta	m li vuvia
walivutiwa	tulivamiwa	ulivuta	mlivuvia

◆ **Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya**

Soma sentensi na ujaze mapengo kwa kutumia **vizuri** au **vibaya**.

1. Watoto wazuri huimba wimbo _____. (vizuri, vibaya)
2. Mwanafunzi aliandika _____ akaadhibiwa. (vibaya, vizuri)
3. Mwalimu alitufundisha haki zetu _____ tukaelewa. (vizuri, vibaya)

Kusoma shairi**Asante baba na mama**

Namwimbia mama yangu, ninaimba kwa sauti,
Pia wewe baba yangu, kunilea vizuri,
Napata elimu yangu, hata chakula mwanipa vizuri,
Hongera baba na mama, kwa kunipa **haki** yangu.

Ugonjwa sipati kamwe, napewa lishe bora,
Nakula ndizi na embe, matunda yote ni bora,
Wenye wivu usiwabebe, vibaya usiwatendee,
Hongera baba na mama, kwa kunipa haki yangu.

Mavazi yangu navaa, mazuri yanapendeza,
Ninakushukuru mama, kwa sauti ninasema,
Ahsante baba na mama, haki yangu kuilinda,
Hongera baba na mama, kwa kunipa haki yangu.

Kipindi 80

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

P

p

V

v

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: va zi - vazi

ra	li	ngu	ma	bo
vu	zi	ji	va	she

◆ **Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya**

Chagua jibu sahihi kujaza pengo.

1. Mama yangu alinilea _____ nikamshukuru. (vizuri, vibaya)
2. Mtoto aliruka mto _____ akaanguka. (vizuri, vibaya)
3. Mpishi alipika chakula _____ kikaliwa. (vibaya, vizuri)

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Chacha

Kuandika

Andika sentensi mbili ndefu kumhusu baba au mama ambaye ni mlezi wako.

Kipindi 81

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

p

d

g

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

pi

po

de

du

ga

★ Soma maneno ukitumia silabi.

ma li po

ku pe wa

da wa ti

tu li fa gi a

malipo

kupewa

dawati

tulifagia

Kipindi 82

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

P

p

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

wa li pe wa

ku pendeza

ku pe wa

a li wa patia

walipewa

kupendeza

kupewa

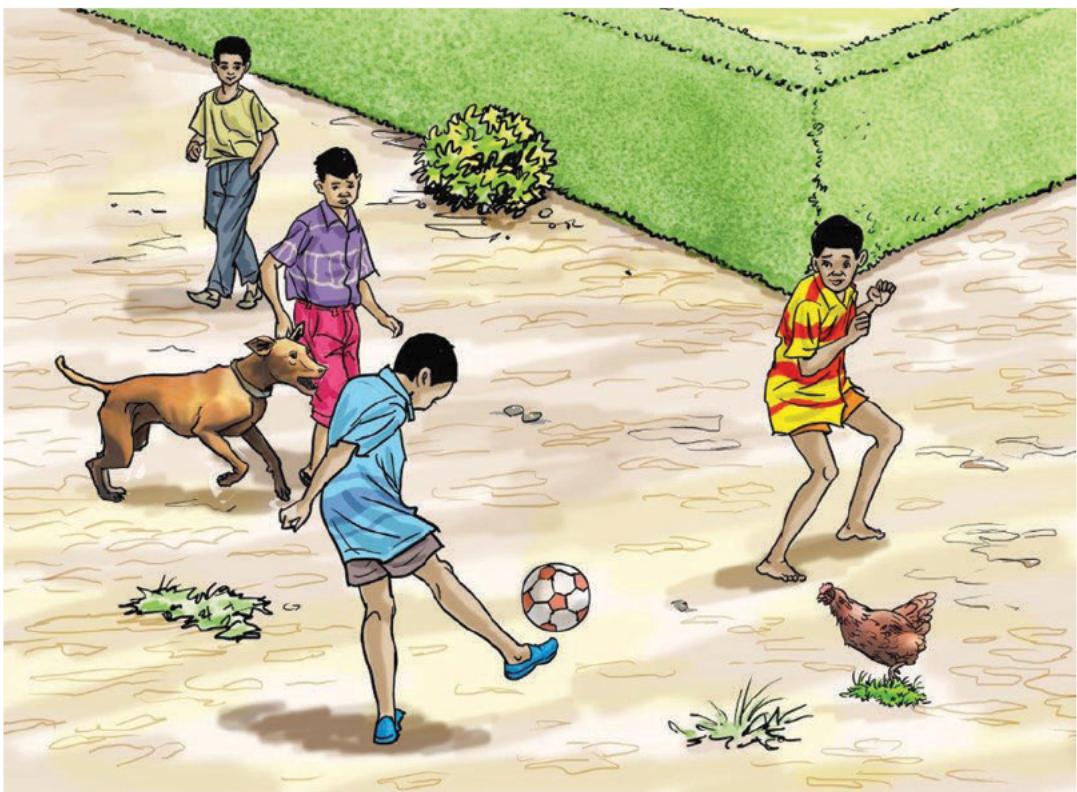
aliwapatia

◆ Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya

Andika sentensi hizi kwa hati nadhifu.

1. Wanafunzi wanasoma **vizuri**.
2. Watoto wanacheza **vizuri**.
3. Tafadhali usiandike **vibaya**.
4. Mchezaji alikimbia **vizuri**.
5. Walimu walismesha **vizuri**.
6. Mwanafunzi aliandika **vibaya**.
7. Kiranja alikusanya vitabu **vizuri**.

Kusoma hadithi

Kijiji cha Namboboto

Kijiji cha Namboboto kilifahamika sana na wengi kwa kuzingatia maadili mema. Kila mwanakijiji alilinda **haki** za watoto. Familia nyingi zilihakikisha kuwa watoto wao walipata elimu bora. Zaidi ya hayo, watoto wote walipewa **matibabu**, **mavazi** na lishe bora. Pia walilindwa kutokana na tamaduni mbaya. Wote walijua ni vibaya kumtesa mtoto. Ilikuwa jukumu la kila mwanakijiji kuhakikisha kuwa mayatima wanalindwa. Watoto hawa walijengewa nyumba na mahitaji yao yalitimizwa. Kila mara wanakijiji walijitokeza na kukaa na watoto hao bila malipo. Ni vizuri kila mtu alinde haki za watoto.

Kipindi 83

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

f

r

v

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

fi

fo

fu

ro

ve

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

wa li fi ka tu li fa gi a a li fu nza wa li fu ku zwa
walifika **tulifagia** **alifunza** **walifukuzwa**

Kipindi 84

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

F

f

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a li fanya wa li fika a li tu fungulia a li wa fuata
alifanya **walifika** **alitufungulia** **aliwafuata**

◆ **Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya**

Soma sentensi na ujaze mapengo kwa kutumia **vizuri** au **vibaya**.

1. Sungura alipangusa meza _____ ikachafuka.
2. Paa libomoka _____.
3. Mzee yule aliwalea mayatima _____ akatuzwa.
4. Jukwaa lilipambwa _____ likavutia.
5. Daraja lilijengwa _____ likabomoka.
6. Darasa lilioshwa _____ likawa safi.

Kusoma hadithi

Mgeni shulenii

Wazazi na wanafunzi wote walifika shuleni mapema. Tulifagia kila sehemu ya shule. Jukwaa lilipambwa vizuri kwa maua ya kupendeza. Mgeni aliwasili ukumbini. Tulishangilia kwa vifijo na nderemo. Mwalimu mkuu Bwana Mbokoko alimkaribisha mgeni.

Mgeni alisema, “Jina langu ni Bi. Mambo, chifu wa eneo hili. Nitawaeleza kuhusu haki zenu. Kila mtoto ana haki ya **kupewa malezi bora na elimu**. Watoto pia wana haki ya **kutoteswa**. Ni vibaya kuwatenga wasio na wazazi. Kwa hivyo, yeyote atakayemnyima mtoto haki yake atashtakiwa mahakamani na kufungwa jela. Ahsanteni sana. Mola awabariki.”

Kipindi 85

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

P

p

F

f

V

v

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ha ki - haki

ha	va	ma	bu	ba
zi	ti	ngu	o	ki

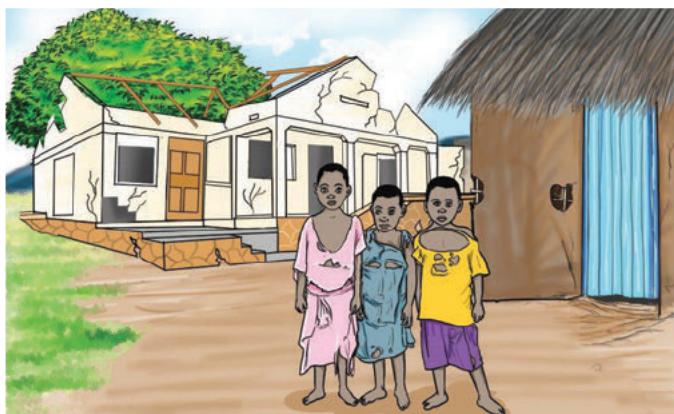
◆ **Sarufi: Matumizi ya vizuri na vibaya**

Andika sentensi hizi ukipigia mstari neno **vibaya** au **vizuri**.

1. Mtoto amesoma **vizuri**.
2. Wanafunzi wameanguka **vibaya**.
3. Shangazi amepika **vizuri**.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Kanumba

Kuandika

Andika sentensi fupi kueleza mambo uliyoyasoma kuhusu mgeni shulenii.

Kipindi 86

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ch

v

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

chi

cho

chu

vo

★ Soma maneno ukitumia silabi.

chu ma

cho me ka

cha fu ka

cho mbo

chuma

chomeka

chafuka

chombo

Kipindi 87

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

CH

ch

V

v

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

a li chomeka	tu li chafua	a li chuna	a li chonga
alichomeka	tulichafua	alichuna	alichonga

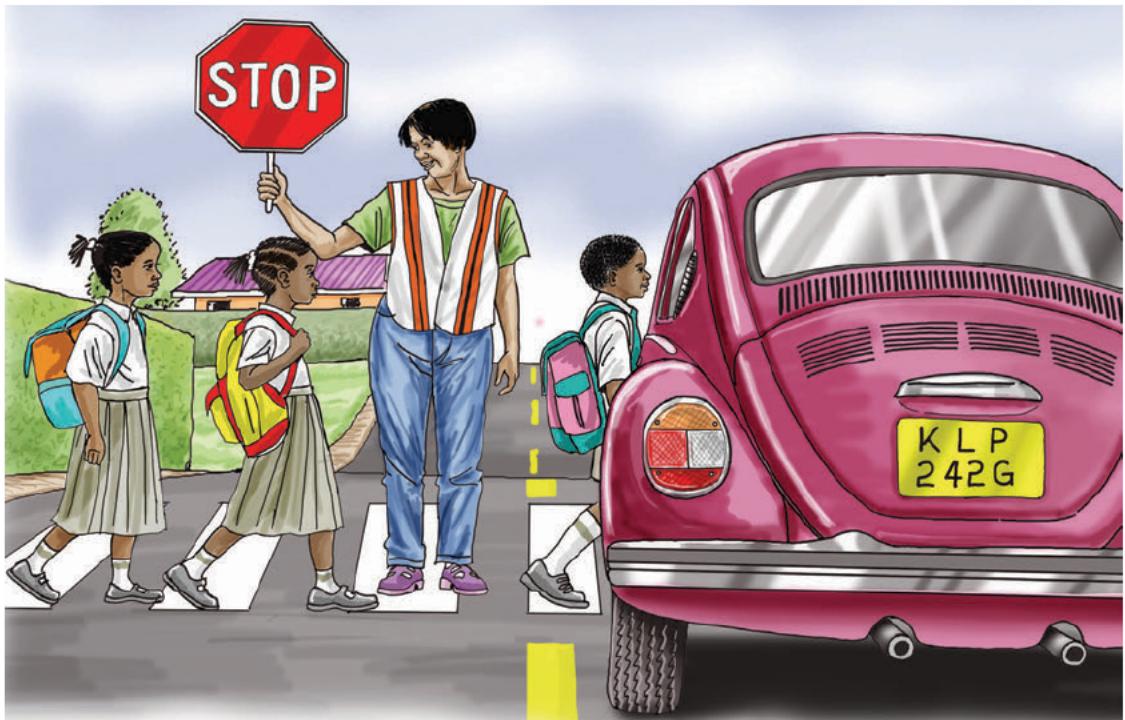
◆ **Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa**

Andika sentensi hizi. Pigia mstari herufi kubwa.

1. Shule yetu inaitwa Hekima.
2. Chifu Kitile anaishi ng'ambo ya mto.
3. Sisi hutumia boti kuvuka mto Yala.
4. Mlima wa Kilimanjaro unavutia.
5. Siku ya Jumamosi sisi hupumzika.
6. Mjomba wangu anaishi Kabuku.
7. Bawabu wetu anaitwa Mzee Kihenjo.

Kusoma hadithi

Alama za barabarani

Alama za barabarani ni muhimu. Watu wanaoendesha **magari** wanastahili kuzingatia alama hizo.

Alama ya **kivukio cha watoto** huwekwa karibu na shule. Wanaotumia barabara wanafaa kuwa waangalifu wanapokiona. Ni hatari kwa watoto kucheza au kukimbizana barabarani. Alama nyingine ni **herufi H** inayoonyesha hospitali. **Dereva anapofika hapo,** ni **lazima awe mwangalifu na apunguze kasi ya gari lake.** Vilevile, haruhusiwi kupiga honi ovyoovyo karibu na shule au hospitali. Alama nyingine ni kivukio cha wanyama na kivukio cha watu. Alama na sheria za barabarani zinapofuatwa, ajali hupungua.

Kipindi 88

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

dh**ch**

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

dhi**dho****dhu****cho**

★ Soma maneno ukitumia silabi.

dha ra u**dha ha bu****cha fu a****cha nga nya****dharau****dhahabu****chafua****changanya**

Kipindi 89

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

DH**dh****CH****ch**

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

ku cheza**tu li chelewa****a li hudhuria****kucheza****tulichelewa****alihudhuria**

◆ **Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa**

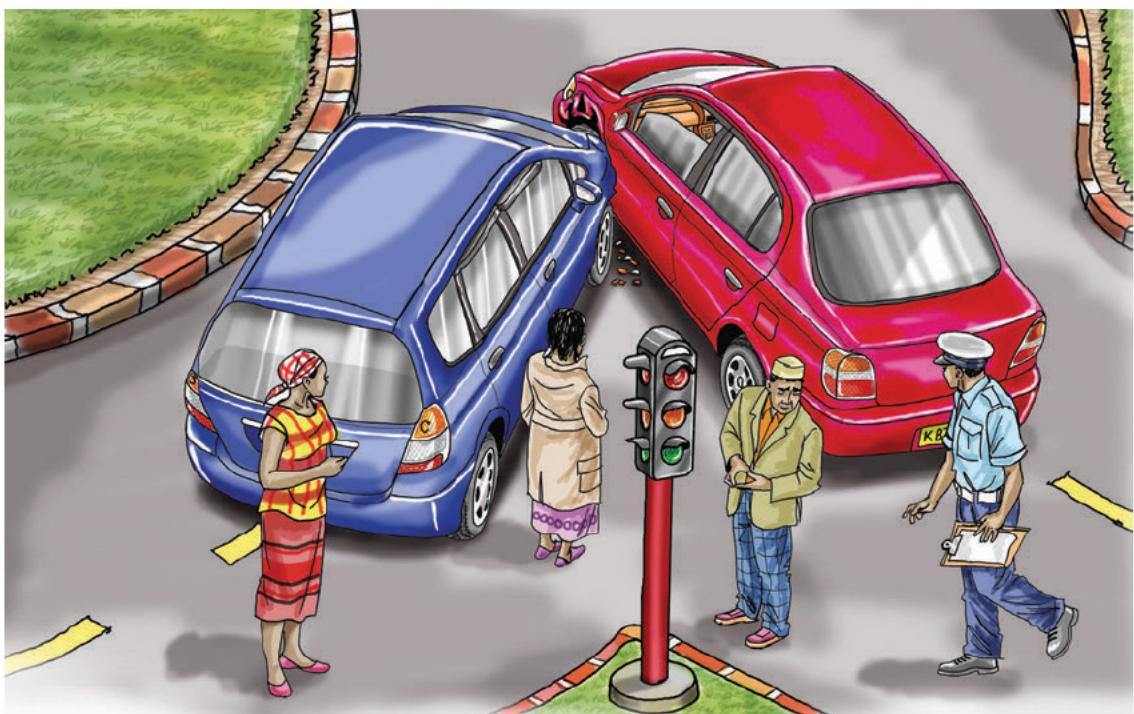
Pigia mstari herufi kubwa katika sentensi zifuatazo.

Soma sentensi hizi.

1. Mzee Tembo ni tajiri sana.
2. Treni ya umeme inayoitwa Maendeleo huenda kwa kasi.
3. Leo ni siku ya Jumatano.
4. Mvua ilinyesha mwezi wa Aprili.
5. Kaka yangu anaitwa Katana.

Kusoma hadithi

Dereva Rashidi

Rashidi alikuwa dereva ambaye **hakuhitimu**. Alijifundisha kuendesha gari kijijini. Siku moja Rashidi alimtembelea shangazi yake Nairobi. Alipofika huko alimdanganya kwamba yeye ni dereva **stadi**. Rashidi alidhamiria kuendesha gari vizuri. Shangazi yake alifurahi sana. Asubuhi iliyofuata shangazi aliamua kuenda soko la Marikiti. Rashidi alianza kuendesha gari haraka haraka. Walipofika kwenye mzunguko wa barabara, Rashidi hakujua umuhimu wa **taa za trafiki**. Huyo! Alifululiza moja kwa moja japo alionna taa nyekundu. Shangazi alishangaa! Kufumba na kufumbua macho, waliligonga gari jingine.

Kipindi 90

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

CH

ch

DH

dh

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ba si - basi

ba	ga	mo	pi	nde
shi	ki	ge	ru	si

◆ **Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa**

Akifisha sentensi zifuatazo kwa kutumia herufi kubwa.

1. alama ya kivukio cha watoto ni muhimu.
2. juma anasafiri naivasha kwa matatu.
3. mji wa nairobi ni mkubwa.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Safari ya Pemba

Kuandika

Hadithi hii ya Dereva Rashidi ilifanyika wapi na ni nini kilichoendelea?

Kipindi 91

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ny

gh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

nyi

nyo

nyu

gha

★ Soma maneno ukitumia silabi.

nya nya

nya ti

gha la ni

nyanya

nyati

ghalani

Kipindi 92

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NY

ny

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

wa li kusanyika

wa na o fanya

a li kanyaga

walikusanyika

wanaofanya

alikanyaga

◆ Sarufi: Matumizi ya vitenzi

Igiza vitenzi hivi huku ukivitungia sentensi.

Kwa mfano: Mimi **ninaoga**.

1. Oga
2. Kimbia
3. Tabasamu
4. Cheza
5. Ruka
6. Kanyaga
7. Kusanya

Kusoma hadithi

Ukoo wetu

Siku moja nilienda kumtembelea **nyanya** yangu. Yeye aliishi kijijini Ng'onda. Kijiji cha Ng'onda kilikuwa ng'ambo ya mto Ghalani. Nilivuka mto Ghalani kwenda ng'ambo. **Nilipofika nyanya alinikaribisha vizuri.** Alinipa kiti karibu na għala. Jioni hiyo, nyanya alinieleza kuhusu majina ya ukoo wetu. Aliniambia kuwa yeye alikuwa na watoto watano. Aliendelea kunieleza kuwa kaka wa baba nitamwita amu naye dada wa baba ni shangazi. Watoto wa amu nitawaita binamu. Hakukomea hapo, alinikumbusha kuwa kaka wa mama yangu ni **mjomba**. Alimalizia kwa kunifunza dada mkubwa wa mama nitamuita **mama mkubwa**.

Kipindi 93

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng'

ny

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ng'i

ng'o

ng'u

nyo

★ Soma maneno ukitumia silabi.

ku ng'a ra

ng'o nda

ki ng'o ra

nya ma

kung'ara

ng'onda

king'ora

nyama

Kipindi 94

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG'

ng'

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

ku ning'inia

ku ng'ang'ania

ku nung'unika

kuning'inia

kung'ang'ania

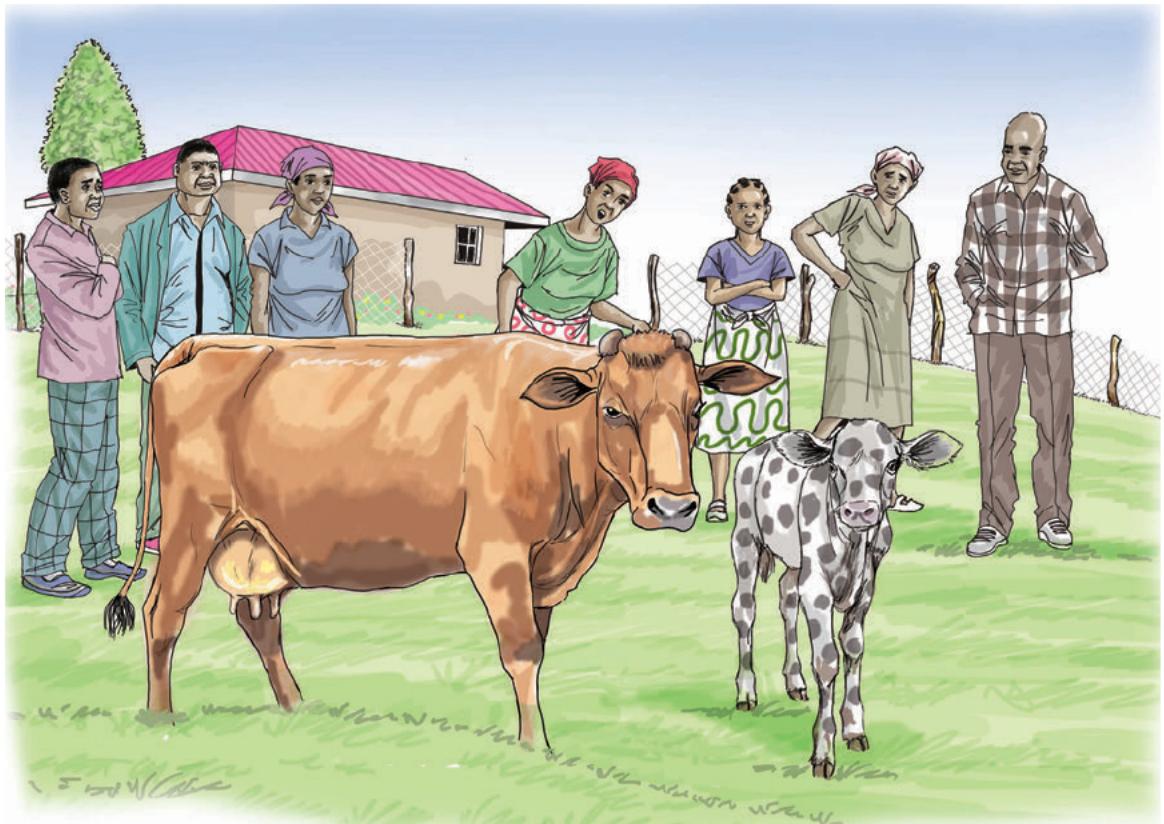
kunung'unika

◆ Sarufi: Matumizi ya vitenzi

Jaza pengo ukitumia neno moja kati ya uliyopewa.

1. Baba ana_____ ng'ombe. (fuga, kula)
2. Nyanya ata_____ chakula kitamu. (oga, pika)
3. Mama ali_____ sukari dukani. (simama, nunua)
4. Kaka ali_____ mpira uwanjani. (cheza, kula)
5. Halati ata_____ zawadi nzuri. (tupatia, tugonga)
6. Dada ali_____ nguo zake. (kula, fua)
7. Amu ana_____ Nairobi. (ishi, cheza)

Kusoma hadithi

Familia ya Ng'ang'a

Ng'ang'a anaishi katika kijiji cha Nyanyiro. **Familia** yake ni kubwa sana. Ng'ang'a anaishi pamoja na nyanya yake. Nyanya huyo ana **wajukuu** wengi. **Binti** ya Ng'ang'a hung'ara kila siku. Ng'ang'a alijenga ghala kubwa. Ghala hilo hutumika kuhifadhi chakula cha ng'ombe. Ng'ombe wake wana maziwa mengi. Gharama ya chakula cha ng'ombe ni ghali sana. Ng'ang'a huuza maziwa yake katika soko la Ghele. Yeye hupata pesa nyingi sana. Ng'ang'a hutumia pesa hizo kuwalipia watoto wake karo. Yeye huipenda familia yake.

Kipindi 95

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NY

ny

NG'

ng'

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ng'a ri sha - ng'arisha

ra	nya	bi	mba	ng'a
nti	m	ri	sha	jo

◆ Sarufi: Matumizi ya vitenzi

Igiza na utunge sentensi ukitumia vitenzi hivi.

1. Fagia
2. Chana
3. Andika

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Jamaa ya Dodi

Kuandika

Tunga sentensi ukitumia maneno haya.

1. Watoto
2. Binti
3. Familia
4. Mjomba

Kipindi 96

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

gh ny

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ghe ghi gho nyi nyu

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

gha li	gha ra ma	nya ni	nyo ro ro
ghali	gharama	nyani	nyororo

Kipindi 97

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

GH gh NY ny

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a li ghamika	a li ghairi	wa li nyamaza
aligharamika	alighairi	walinyamaza

◆ Sarufi: Matumizi ya vitenzi

Jaza pengo ukitumia maneno uliyopewa.

1. Nyanya ana_____ mbegu shambani. (lima, panda)
2. Amu ali_____ miti barabarani. (ng'oa, keti)
3. Mjomba ame_____ kutoka mjini. (cheka, rudi)
4. Shangazi ame_____ kitini. (keti, panda)
5. Ndugu yake ali_____ alipoanguka. (lia, soma)
6. Wazazi wali_____ kwenye mkutano. (ng'oa, ongea)
7. Dada ata _____ mji wa Nairobi. (tembelea, pika)

Kusoma hadithi

Sherehe ya kuzaliwa

Musila ni mkaazi wa kijiji cha Mbuni. Yeye ana mke na binti mmoja. Mke wake anaitwa Sumela. Sumela alijifungua mtoto msichana. Musila aliandaan karamu ya kuzaliwa kwa mtoto wake. **Kaka** zake Musila walifika nyumbani kwake. Sherehe zilipoanza, mtoto alipewa jina Nyakio. Alivaa nguo nyekundu. Alipewa zawadi na **dada** yake. **Babu** alimpa zawadi ya mbuzi. Chifu aliposikia nyimbo alifika kwa Musila. Alifikiri ni ghasia za wanakijiji. Chifu alijiunga na wanakijiji kusherehekea. Vyakula vilikuwa vya bei ghali. Watu wote walifurahi.

Kipindi 98

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng'

gh

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ng'o

ng'u

ng'i

gha

ghu

- ▲ Soma maneno ukitumia silabi.

ng'a ra

ng'o mbe

ng'a mu a

ng'a ng'a nia

ng'ara

ng'ombe

ng'amua

ng'ang'ania

Kipindi 99

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG'

ng'

GH

gh

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a li ng'ara

wa li shughulika

a li nung'unika

aling'ara

walishughulika

alinung'unika

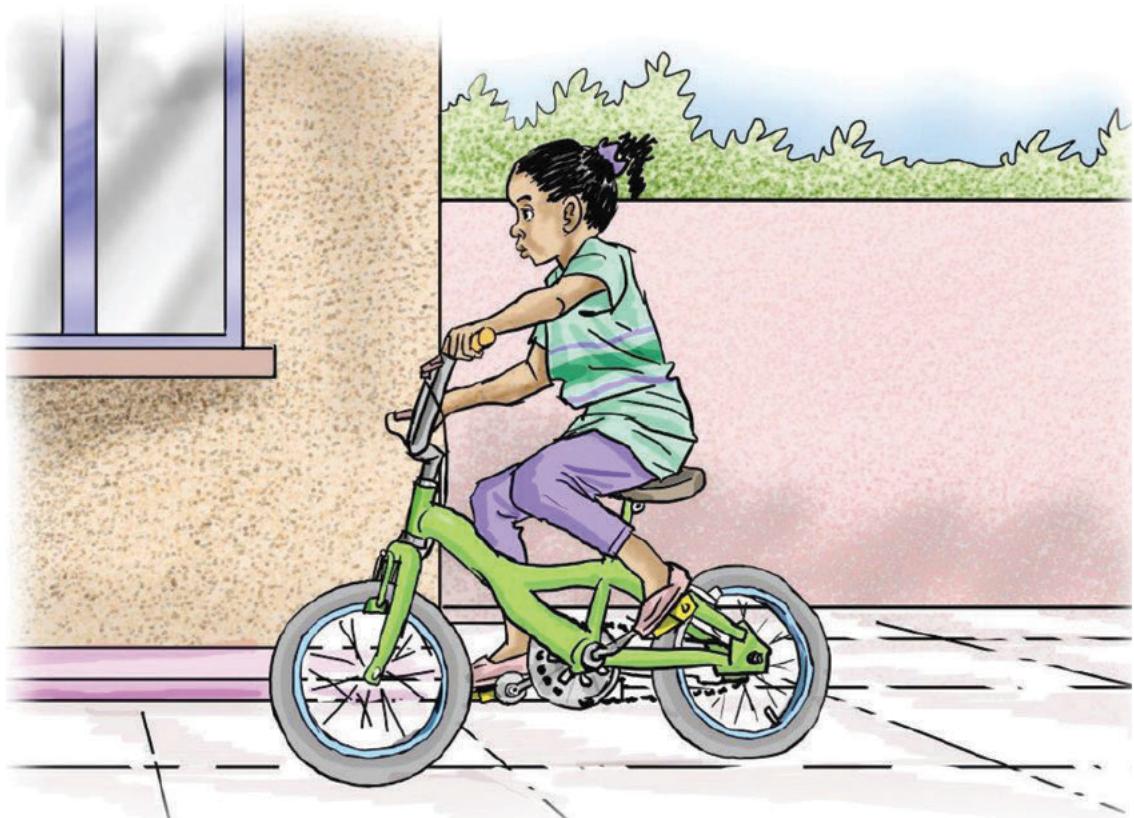
◆ **Sarufi: Matumizi ya vitenzi**

Msomee mwenzako sentensi zifuatazo.

1. Mjomba **alinunu**a gari la bei ghali sana.
2. Kaka yangu **ameng'olewa** meno matano.
3. Binamu **anachana** nywele.
4. Amu **alitununulia** maembe.
5. Nyanya **alitupikia** mihogo.
6. Shemeji **alitutembelea** kwetu nyumbani.
7. Baba **alitupeleka** katika mbuga ya wanyama.

Kusoma hadithi

Amina

Amina alizaliwa mwezi wa Disemba. Mama yake anaitwa Rehema. Baba yake anaitwa Okilo. Amina alizaliwa peke yake. Hana kaka wala dada. Amina anapenda kucheza na kuendesha baiskeli. Mama ya Amina ana kaka na dada mmoja. Mwezi wa Disemba wazazi wake waliandaa karamu. Karamu hiyo ilikuwa ya kusherehekea siku ya kuzaliwa kwa Amina. Jamaa ya Amina ilifika kwenye karamu. Amina alipewa zawadi nyingi. **Shangazi** alimpa Amina baiskeli. **Mama mdogo** alimpa Amina rinda. **Amu alitoa** zawadi ya bei ghali. Amina alifurahi sana.

Kipindi 100

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

GH gh NY ny NG' ng'

■ Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ha la ti - halati

ha	gha	ti	li	a
ng'a	bi	mu	na	la

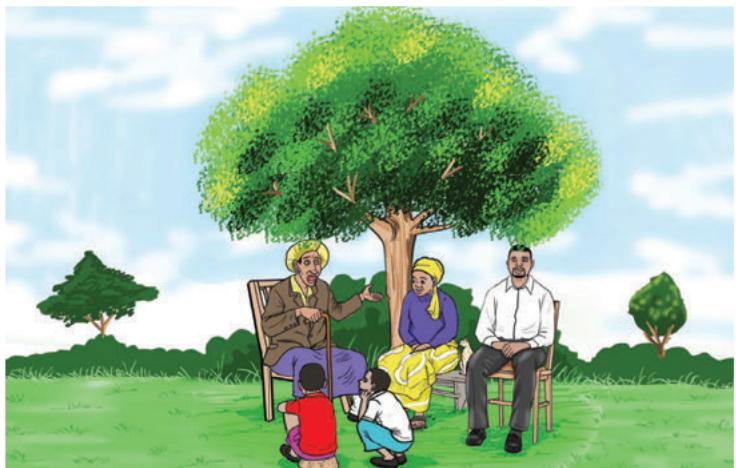
◆ **Sarufi: Matumizi ya vitenzi**

Andika sentensi hizi.

1. Amina **anaendesha** baiskeli.
2. Shangazi **amenunua** rinda.
3. Mama mdogo **alimpatia** Amina zawadi.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Mkutano wa familia

Kuandika

Tumia vitendo hivi kutunga sentensi.

1. Panda
2. Pika
3. Lea
4. Soma

Kipindi 101

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

gh

dh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ghe

ghi

gho

ghu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

ghu la mu

gho ro fa

gha la

gha ra ma

ghulamu

ghorofa

ghala

gharama

Kipindi 102

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

GH

gh

DH

dh

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

i li m gharimu

a li tu ghilibu

hu ghairi

ilimgharimu

alitughilibu

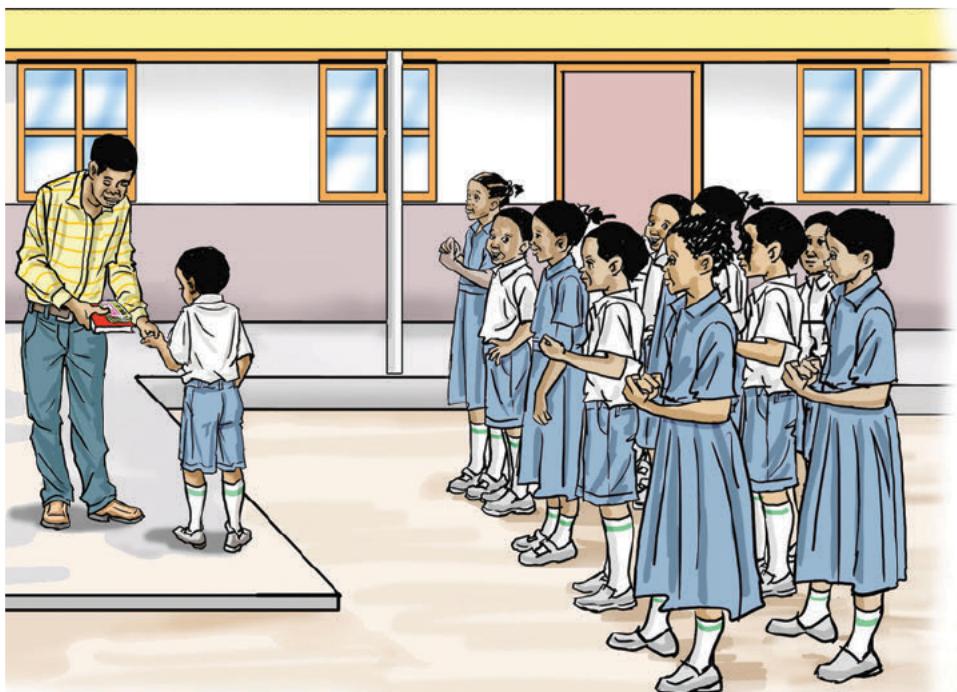
hughairi

◆ Sarufi: Matumizi ya vizuri au vibaya

Jaza pengo ukitumia vizuri au vibaya.

1. Walipewa zawadi baada ya kuimba _____.
2. Mama alipika chakula kitamu _____.
3. Mwizi akishikwa huadhibiwa _____.
4. Nyumba ilijojengwa _____ imebomoka.
5. Mchezaji alicheza _____ akafunga bao.
6. Ukiruka _____ utaanguka.
7. Alipiga nguo pasi _____ zikapendeza.

Kusoma hadithi

Godi atuzwa

Godi ni **kiranja** wa darasa la pili. Yeye husoma shule ya msingi ya Gomeni. Shule hii ina uwanja mkubwa na majengo mazuri. **Mwalimu mkuu** ni Bwana Bidii. Godi hupenda somo la Kiswahili. Yeye huhisi vibaya akianguka somo hili. Pia, hupenda mchezo wa mpira wa miguu. Godi na wanafunzi wengine huchenza mpira vizuri uwanjani. Siku ya wazazi shulen, wanafunzi bora **hutuzwa**. Mwaka jana, wanafunzi wengi walituzwa. Godi alipokea zawadi mbili ghali. Alikuwa mwanafunzi bora katika somo la Kiswahili. Alipewa kitabu cha hadithi ya Sungura Mjanja. Vilevile, alipewa mpira mkubwa mwekundu. Godi alifurahi alipokuwa akipokea zawadi zake.

Kipindi 103

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng

gh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ngi

ngo

ngu

gha

▲ Soma maneno ukitumia silabi.

sha nga zi

nyi ngi

nga o

shangazi

nyingi

ngao

ngo zi

ngozi

Kipindi 104

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG

ng

CH

ch

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

a li ngojea

ku bingirisha

a li angamia

alingojea

kubingirisha

aliangamia

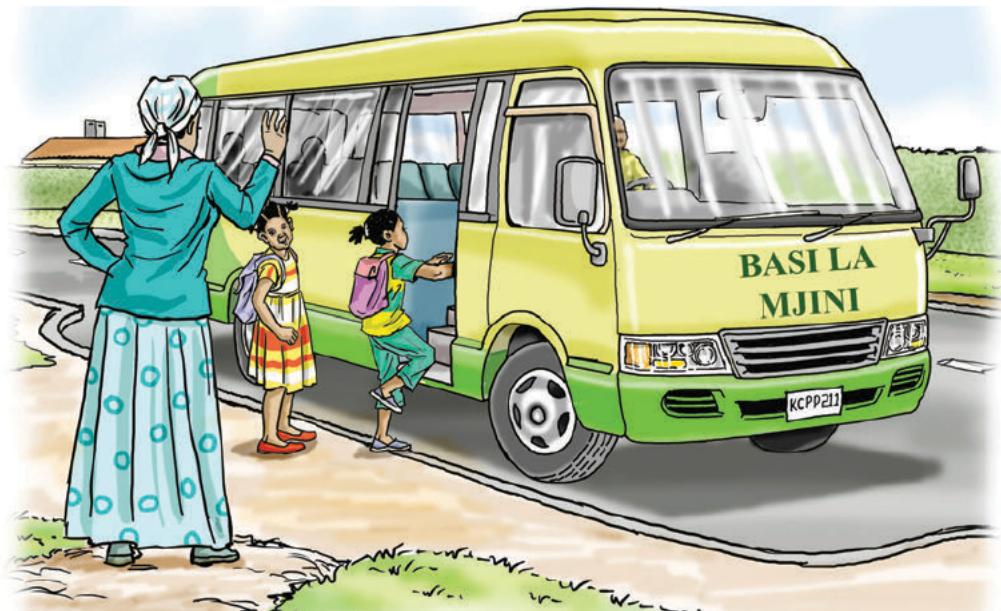
◆ **Sarufi: Matumizi ya vitenzi**

Kamilisha sentensi ukitumia nafsi ya pili wakati uliopita na kitendo kwenye mabano.

Kwa mfano: Nyinyi **mlilima** shamba. (lima)

1. Wewe _____ nguo. (fua)
2. Nyinyi _____ mpira. (cheza)
3. Nyinyi _____ vitabu. (soma)
4. Wewe _____ nyumba. (panga)
5. Nyinyi _____ mto. (vuka)

Kusoma hadithi

Likizo

Likizo ya Agosti ilipoanza Tena na Tatu walifurahi. Walikuwa wameahidiwa kuwa wangemtembelea **shangazi** yao Bi. Shama. Jumamosi ilipofika, Tena na Tatu walianza safari.

“Nauli ndio hii. Waweke hawa wanangu pale Sangalo. Shangazi yao atawachukua wakifika kituoni,” mama alimwambia dereva wa basi. Walipofika kituoni, Tena na Tatu walipokelewa na shangazi yao.

“Shikamoo shangazi,” Tena alimsalimu.

“Marahaba Tena. Nimefurahi kuwaona. Mmekua sana,” shangazi alisema. “Mlianza safari saa ngapi?” Shangazi aliuliza nao wakamjibu. Walipofika nyumbani walimpata mjomba wao. Alikuwa anasoma gazeti. **Binamu** yao Asha alikuwa akitazama televisheni. Walifurahia likizo yao.

Kipindi 105

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng

ng'

gh

 Jedwali la silabi

Tumia silabi zilizo kwenye jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: ngo zi – ngozi

a	zi	nga	ng'a	gh	ngo
si	na	ma	mi	la	ra

◆ **Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu**

Tumia -ako au -enu kukamilisha sentensi.

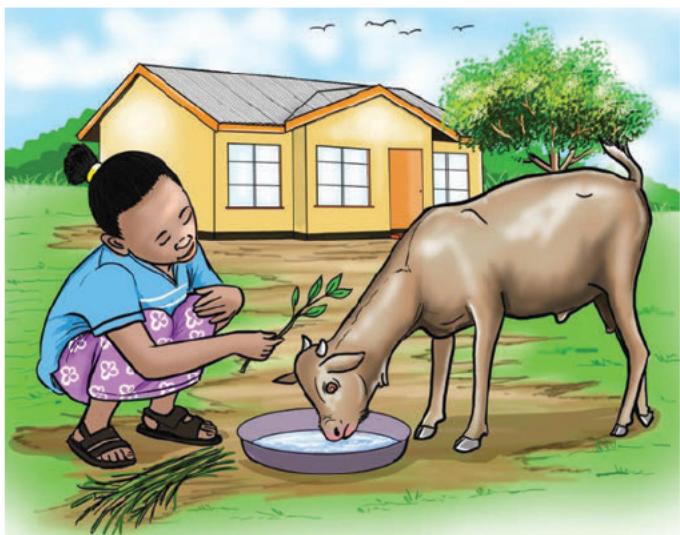
1. Kiti _____ kimevunjika.
2. Kalamu _____ zimepotea.
3. Meno _____ nyote ni meupe.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Mbuzi wa Kanini

Kuandika

Andika aya fupi
kueleza ulichofanya
wakati wa likizo ya
mwezi wa Agosti.

Kipindi 106

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

sh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

she	shi	sho	shu
-----	-----	-----	-----

★ Soma maneno ukitumia silabi.

shu le ni	m si cha na	shu sho	a na i shi
shuleni	msichana	shusho	anaishi

Kipindi 107

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

SH	sh
----	----

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

a na ishi	wa ki washa	wa ki hatarisha
anaishi	wakiwasha	wakihatarisha

◆ **Sarufi: Matumizi ya huyo na hao**

Soma sentensi zifuatazo kwa sauti.

1. Mwanafunzi **huyo** alitumia daraja kuvuka mto.
2. Watoto **hao** wanavukishwa barabara na mwalimu.
3. Dereva **huyo** anafuata sheria za barabarani.
4. Wavulana **hao** waliogelea.
5. Ndege **huyo** alipaa angani.
6. Polisi **hao** wanalinda usalama.
7. Mtoto **huyo** alisukuma gurudumu.
8. Viwavi **hao** walivamia shamba letu.

Kusoma hadithi

Mrembo Zainabu

Zainabu ni msichana wa miaka tisa. Msichana huyo alipenda usafi. Zainabu alijiunga na shule ya msingi ya Damiano. Kila siku alikuwa nadhifu. Aliepuka uchafu na vumbi kwa vyovyote vile.

Siku moja wanafunzi walienda uwanjani kucheza. Zainabu alivaa viatu vya thamani kubwa. Wasichana walicheza mchezo wa kukimbizana. Zainabu aliteleza na kuteguka. Mwalimu wake alimpa huduma ya kwanza. Baadaye alimpeleka katika **zahanati** kutibiwa. Zainabu alipata nafuu na kurudi shulenii.

Mwalimu aliwafunza wanafunzi hao kuhusu usalama. Aliwaonya kutocheza matopeni wasije wakaumia. Pia aliwafunza **huduma ya kwanza**. Shule ilinunua dawa, **bendeji**, sabuni na karai.

Kipindi 108

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

th

sh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

the

thi

tho

thu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

the mo me ta the la thi ni the ma ni ni thi bi ti
themometa **thelathini** **themanini** **thibiti**

Kipindi 109

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

TH

th

SH

sh

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

hu thubutu

ku thibitisha

ali thamini

huthubutu**kuthibitisha****alithamini**

◆ Sarufi: Matumizi ya huyo na hao

Chagua jibu sahihi kwenye mabano kukamilisha sentensi zifuatazo.

- Mama _____ alituambia tusicheze mbali. (hao, huyo)
- Wahubiri _____ walituombea juzi. (hao, huyo)
- Mwalimu _____ alituambia tusicheze nje wakati wa mvua. (huyo, hao)
- Mwimbaji _____ alitutumbuiza. (hao, huyo)
- Viranja _____ walikutana. (huyo, hao)

Kusoma hadithi

Shusho aenda mjini

Asubuhi moja Shusho alienda kumtembelea shangazi yake. Shangazi aliishi mjini Thogoto. Njiani aliiона saa iliyometameta. Aliinama na kuiokota. Aliona ni saa ya **thamani**. Aliichukua na kuendelea na safari yake. Shusho aliwapata watoto **wakiwasha moto** njiani. **Watoto hao walikuwa wakihatarisha maisha yao**. Aliwaambia waache kuuchezza moto. Alipofika karibu na barabara kuu, Shusho alimpata mtu asiyemjua. Aliogopa. **Mtu huyo alisema anatafuta saa yake iliyokuwa imepotea**. Shusho alimwonyesha saa aliyokuwa ameokota. Mtu huyo alifurahi kuiona saa yake. Alimshukuru na kwenda zake. Shusho alifika kwa shangazi. Alimweleza kisa cha saa. Shangazi alimpungeza kwa kurudisha saa hiyo.

Kipindi 110

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

th**sh**

 Jedwali la silabi

Tumia silabi kwenye jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: shu le ni – shulen

shu	the	du	le	ma	thi
na	hu	zi	ni	la	sha

◆ **Sarufi: Matumizi ya huyo na hao**

Jaza mapengo kwa kutumia **huyo au hao**.

1. Wanafunzi _____ wanavuka barabara katika alama ya kivukio.
2. Polisi _____ anakagua magari kando ya barabara.
3. Madereva _____ wamesimamisha magari katika alama ya kivukio.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Dereva Namu

Kuandika

Andika sentensi mbili kuhusu kilichofanyika mwishoni mwa hadithi ya **Shusho aenda mjini**.

Kipindi 111

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

th

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

the thi tho thu ghe

★ Soma maneno ukitumia silabi.

**the ma ni ni tha wa bu the la thi ni thu bu tu
themanini thawabu thelathini thubutu**

Kipindi 112

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

TH th

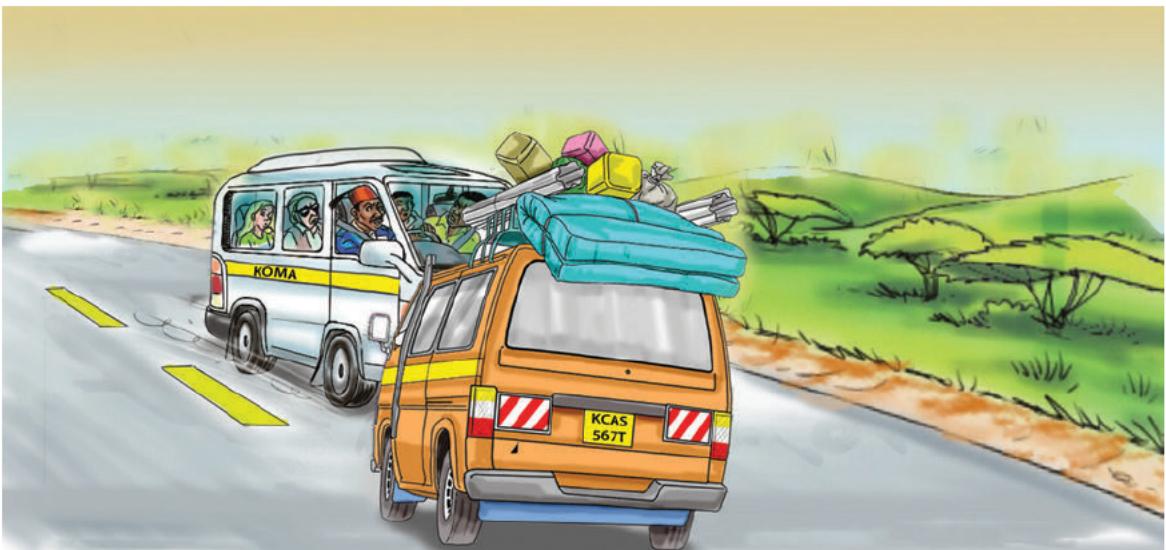
■ Soma sehemu za neno na neno lote.

a li thibiti	wa li thibitisha	tu li thubutu
alithibiti	walithibitisha	tulithubutu

◆ **Sarufi: Matumizi ya huyo na hao**

Katika vikundi vya wanafunzi wawili, tunga sentensi nne ukitumia **huyo** au **hao**.

Kusoma hadithi

Dereva Musa

Musa alikuwa dereva wa matatu za Koma. Tangu utotonii, Musa aliyapenda magari ya abiria. Musa alipomaliza shule alisomea kazi ya udereva. Alipata cheti cha kuendesha magari ya abiria. Aliendesha matatu za mjini hadi Koma. Abiria walimpenda kwa upole na uangalifu wake. Gari lake lilikuwa na **mikanda ya usalama**. Pia lilienda mwendo wa kadiri. Nauli ya matatu yake haikupanda hata wakati wa mvua. Siku moja Musa aliamkia kazi yake ya udereva. Akiwa barabarani, aliliona gari la mwenzake likiyumbayumba. **Kumbe** dereva huyo alikuwa mlevi. Matatu ya Musa **iligongwa** na gari la dereva mlevi. Watu walipata **majeraha** madogo madogo. Watu hao hawakuwa wamefunga **mikanda ya usalama**.

Kipindi 113

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

sh

th

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

shi

sho

shu

thu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

shu ghu li

u sha u ri

ku e nde sha

shu le ni

shughuli

ushauri

kuendesha

shuleni

Kipindi 114

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

SH

sh

TH

th

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

hu pishana

hu shirikiana

hu athirika

hupishana

hushirikiana

huathirika

◆ Sarufi: Matumizi ya huyo na hao

Andika sentensi tatu ukitumia **huyo au hao**.

Kusoma hadithi

Usalama

Usalama ni hali ya kutokuwepo na hatari yoyote. Usalama ni muhimu katika maisha ya kila mtu. Mambo mengi yanababishi ukosefu wa usalama. Watoto wengi wanapenda kucheza na moto. Watoto hao huhatarisha maisha yao. **Kuwasha kiberiti** ovyoovyo kunaweza kuanzisha moto ukachoma nyumba. Moto unapowaka, mtu anapaswa kukaa mbali.

Ajali nyingi pia husababishwa na watu kutochuwa makini. Kwa mfano, wengine hawatumii kivukio cha barabara. Kivukio cha barabara ni sehemu salama ya kuvukia. Watu wanapaswa kutumia **daraja la kuvukia** barabara. Watoto wengine hupenda kucheza majini. Mtoto anayechezea majini huhatarisha maisha yake. Mtoto huyo anaweza kuwa mgonjwa. Mtoto huyo anaweza pia **kuzama majini.**

Kipindi 115

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

SH

sh

TH

th

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: sho ka - shoka

sho	le	tha	cho	bu
ke	ka	shu	wa	ma

◆ Sarufi: Matumizi ya huyo na hao

Kamilisha sentensi zifuatazo kwa kutumia **huyo au hao**.

1. Mama _____ alikuwa sokoni.
2. Wezi _____ walikuwa wameficha sura zao.
3. Mfanyibiashara _____ aliweka pesa zake benki.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Neria na Lelisho

Kuandika

Tunga sentensi kwa kutumia maneno haya.

1. Mikanda
2. Iligongwa
3. Majeraha
4. Kuchoma

Kipindi 116

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

a b ch d dh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ba cha da dha

★ Soma maneno ukitumia silabi.

za ma ni	ma to ne	ra di	ma wi ngu
zamani	matone	radi	mawingu

Kipindi 117

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

e f g h i

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

wa li wa shika	wa li kusanyika	ya li kosekana
waliwashika	walikusanyika	yalikosekana

◆ **Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili wakati uliopita**

Katika vikundi vya wanafunzi wawili, msomee mwenzako sentensi zifuatazo.

	Umoja	Wingi
1.	Wewe ulisoma vitabu vingi.	Nyinyi mlisoma vitabu vingi.
2.	Wewe ulipita mtihani.	Nyinyi mlipita mtihani.
3.	Wewe ulinyeshewa.	Nyinyi mlinyeshewa.
4.	Wewe ulifika mapema.	Nyinyi mlifika mapema.

Kusoma hadithi

Mvua ya ajabu

Kijiji cha Ludacho kilikosa mvua kwa siku nyingi. Mito ilikauka na maji yalikosekana. **Upepo mkali** ulivuma kila asubuhi. Watu wa kijiji hiki walishikwa na wasiwasi. Wanyama walianza kufa na mimea kukauka. Jioni moja wazee wa kijiji hiki walikusanyika. Waliketi chini ya mti wa *mugumo* kwa maombi ya mvua. Walipokuwa kwenye maombi, **mawingu** meusi yalitanda na mnjurumo mkubwa wa radi ukasikika. Ghafla, **matone** ya mvua yalianza kuanguka. Kila mtu alikimbilia kwenye nyumba iliyokuwa karibu naye kujikinga mvua. Mvua kubwa ya ajabu ilinyesha kwa muda wa saa moja. Kila mwanakijiji alifurahi na kumshukuru Mungu. Wewe ungekuwa mmoja wao ungefurahia?

Kipindi 118

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

j k l m n

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ja ke la me na

Soma maneno ukitumia silabi.

▲ ma wi ngu u pe po tu li vu te nge ne za
mawingu **upepo** **tulivu** **tengeneza**

Kipindi 119

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng' ny o p r

- Soma sehemu za neno na neno lote.

ya li onekana a ki tengeneza a li u penda
yalionekana **akitengeneza** **aliupenda**

◆ Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili wakati uliopita

Tumia nafsi ya pili wakati uliopita kujaza mapengo.

	Umoja	Wingi
1.	Wewe ulienda shulenii.	_____
2.	_____	Nyinyi mlilima shamba.
3.	Wewe ulikariri shairi.	_____
4.	_____	Nyinyi mlikwea milima.
5.	Wewe ultiunga wimbo.	_____

Kusoma hadithi

Nelima na Kasuku

Hali ya anga ilikuwa **tulivu** baada ya **mvua nyingi** kunyesha. **Mawingu mazito** bado yalioneckana juu angani. Jua lilifunika na mawingu yaliyokuwa meusi. Nelima alikuwa akitengeneza nyumba ya udongo karibu na maua mekundu na meupe. Kasuku alitua juu ya mti na kuimba wimbo mtamu. Nelima aliupenda wimbo wa kasuku. Alimuuliza, “Ulijuaje kuimba?” Hakujibu.

“Nelima mzuri, nipatie ua jekundu. Napenda ua jekundu,” kasuku aliimba. “Kasuku, wewe una kelele! Chukua ua jeupe lapendeza,” Nelima alimjibu. Nelima alichukua ua jeupe na kumpa kasuku. Kasuku aliruka na kwenda zake na ua jeupe mdomoni.

Kipindi 120

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

s

t

th

u

v

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: wi ma – wima

ngu	po	pe	vu	wi	ma
m	a	tu	u	to	ne

◆ **Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili wakati uliopita**

Jaza mapengo ukitumia nafsi ya pili wakati uliopita.

Kwa mfano: Wewe **ulienda** (enda) nyumbani.

Nyinyi **mlienda** (enda) shulenii.

1. Nyinyi _____ (cheza) juani.
2. Wewe _____ (lima) shamba.
3. Nyinyi _____ (hesabu) nyota.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Mwezi

Kuandika

Tunga sentensi tatu ukitumia maneno haya: upepo, matone, mawingu.

Kipindi 121

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

w

y

z

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

wa

ye

za

we

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

ma ja ni

che ze a

ba a da ye

ba di li ka

majani

chezea

baadaye

badilika

Kipindi 122

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

A

B

CH

D

DH

E

F

- Soma sehemu za neno na neno lote.

wa li ji tayarisha	tu ki cheza	a li wa karibisha
walijitayarisha	tukicheza	aliwakaribisha

- ◆ Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili wakati uliopita

Tunga sentensi tatu ukitumia nafsi ya pili wakati uliopita.

Kwa mfano: Wewe uliketi darasani.

Kusoma hadithi

Hali ya anga

Hali ya anga ilikuwa tulivu. Tulikuwa uwanjani tukicheza. Mara hali ya hewa ikabadilika. **Mawingu** meusi yalitanda angani. Muda mfupi baadaye **upepo** ulianza kuvuma vuuuu! Majani yalianza kuanguka. Tulifurahia kucheza nayo. Mvua ilianza kunyesha. Mimi na ndugu yangu Ongadi tuliyachezea maji ya **mvua**. Ongadi aliteleza na kuanguka. Nguo zake zilichafuka na kulowa maji. “Munene!” Mama aliita. “Mtakuwa wagonjwa!” Mama alisema. Baadaye tuliingia ndani ya nyumba. Tulivua nguo zilizolowa. Asubuhi iliyofoata Ongadi alianza kukohoa. Ilibidi mama ampeleke hospitalini. “**Nyinyi mlichezea maji ya mvua,**” daktari alisema. Daktari alitushauri tusicheze kwenye mvua tena.

Kipindi 123

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

G H J K L M

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ve vi vo vu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

nga zi	nyo o sha	tha mi ni	hu ha ri bu
ngazi	nyoosha	thamini	uharibu

Kipindi 124

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

N NG' NY O P R S

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

wa li fika	ku hudhuria	wa li kutana	a li wa ambia
walifika	kuhudhuria	walikutana	aliwaambia

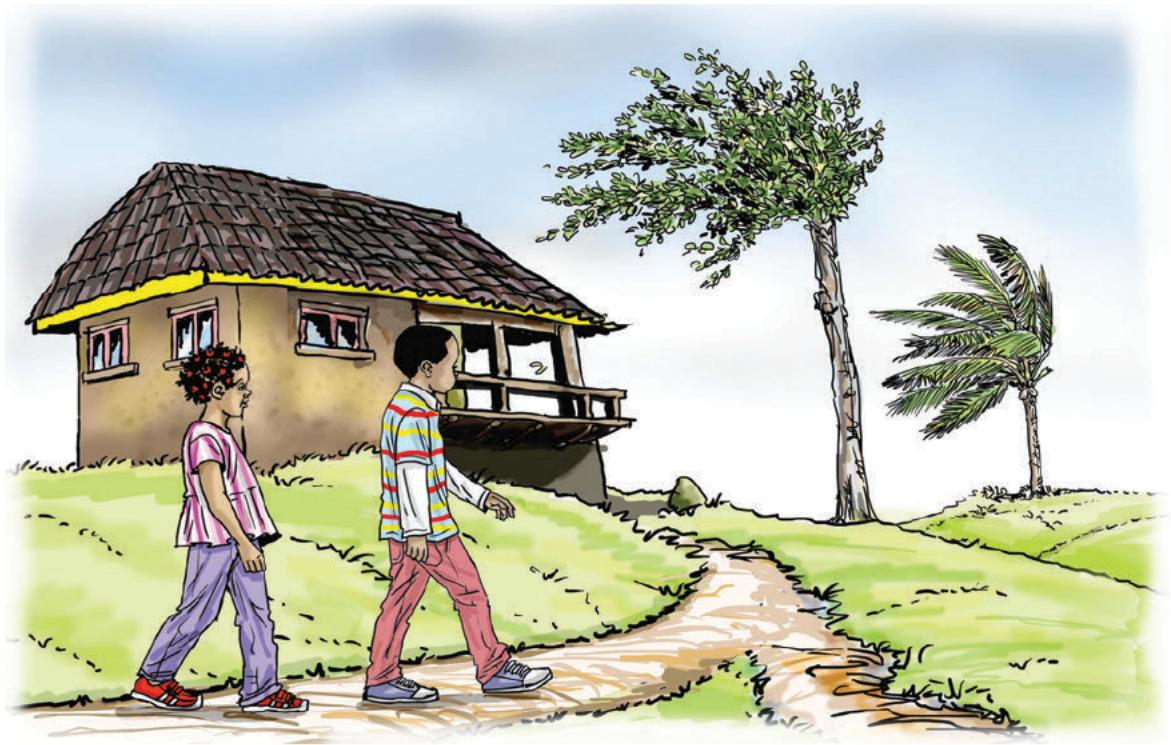
◆ Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili wakati uliopita

Jaza mapengo katika sentensi zifuatazo.

Kwa mfano: Nyinyi **mlicheza** uwanjani. (cheza)

1. Wewe _____ na mwalimu mkuu. (itwa)
2. Nyinyi _____ wimbo wa taifa. (imba)
3. Nyinyi _____ darasa. (fagia)
4. Wewe _____ gari. (abiri)
5. Wewe _____ sokoni. (enda)
6. Nyinyi _____ mto. (vuka)

Kusoma hadithi

Rita na Timo

Ilikuwa Jumamosi. Rita na Timo waliamka mapema. Walitaka kuhudhuria maonyesho ya kilimo. Walijitayarisha na kuondoka. **Jua** lilichomoza. **Anga** ilikuwa shwari. Walifurahia kutembea. Walifika kwenye uwanja wa maonyesho saa tano. Waliona vitu vingi na kujifunza mengi. Walipokuwa wakirudi walikutana na babu yao. “Mlitoka nyumbani saa ngapi?” Babu aliwaauliza. Walijibu kuwa walitoka saa mbili. Aliwaambia waende nyumbani haraka. Wakati huu jua ilikuwa limezama. **Upepo** mwepesi ulivuma. Walitembea haraka haraka hadi nyumbani. Mama aliwaambia wavae fulana. Walimweleza mama waliyoyaona kwenye maonyesho ya kilimo.

Kipindi 125

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

T TH U V W Y Z

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: che za - cheza

che	ma	ri	a	to	vu
sa	ba	pe	za	di	ju

◆ **Sarufi: Matumizi ya nafsi ya pili wakati uliopita**

Andika sentensi hizi katika umoja au wingi.

1. Wewe ulisoma.
2. Nyinyi mlicheza.
3. Wewe ulipita mtihani.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Natasha na Kamau

Kuandika

Andika aya fupi kuhusu hadithi ya Rita na Timo uliyoisoma.

Kipindi 126

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng'	sh	th
-----	----	----

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ng'a	ng'e	ng'i	ng'o	ng'u
------	------	------	------	------

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

ng'a mu a	ng'a ra	u shu ngi	u sha u ri
ng'amua	ng'ara	ushungi	ushauri

Kipindi 127

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG'	ng'	SH	sh	TH	th
-----	-----	----	----	----	----

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a li ng'oa	tu li ng'ara	i li ning'inia	hu shauriwa
aling'oa	tuling'ara	ilining'i'nia	hushauriwa

◆ **Sarufi: Matumizi ya hiki na hivi**

Msomee mwenzako sentensi zifuatazo ukionyesha vitu vilivyotajwa.

1. Kitabu **hiki** ni cha mwalimu.
2. Vitabu **hivi** ni vya kuandikia.
3. Kiti **hiki** kilikaliwa na mwanafunzi.

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

a, b, ch, d, dh, e, f, g, gh, h, i, j, k, l, m, n,
ng', ny, o, p, r, s, sh, t, th, u, v, w, y, z

Kusoma hadithi

Lishe bora

Vyakula ni muhimu katika mwili wa binadamu. Ni jukumu la kila mmoja kupata lishe bora. Lishe bora ni chakula chenye madini muhimu mwilini. **Madini** haya ni kama vile **protini**, **vitamini** na wanga. Protini husaidia kuujenga mwili. Vyakula vyenye protini ni kama maharagwe, samaki, mayai, nyama na maziwa. Vitamini hukinga mwili kutokana na magonjwa. Vyakula hivi vyenye vitamini ni kama matunda na mboga. Vyakula vya wanga pia ni muhimu mwilini. Ukosefu wa lishe bora husababisha magonjwa mengi mwilini.

Kipindi 128

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ny

ng'

gh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

nya

nye

nyi

nyo

nyu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

nya ma

nyu mba

nya ti

nyo ta

nyama

nyumba

nyati

nyota

Kipindi 129

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NY

ny

NG'

ng'

GH

gh

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

a li fanya hu gharimu a li unganisha a li ghadhabika
alifanya hugharimu aliunganisha alighadhabika

◆ **Sarufi: Matumizi ya hiki na hivi**

Jaza mapengo kwa kutumia **hiki au hivi**.

1. Vinywaji _____ vina vitamini.

2. Kisu _____ hakina makali.

3. Vyakula _____ vina chumvi nydingi.

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

A, B, CH, D, DH, E, F, G, GH, H, I, J, K, L, M, N,

NG', NY, O, P, R, S, SH, T, TH, U, V, W, Y, Z

Kusoma hadithi**Vyakula mbalimbali**

Binadamu hutegemea **chakula** ili apate nguvu. Ni muhimu kula chakula cha kutosha. Ni lazima chakula hiki kiwe na madini. Chakula chenye madini ya **wanga** hutupatia nguvu mwilini. Tunahitaji nguvu ya kusoma, kuandika na kucheza. Baadhi ya vyakula vya wanga ni mahindi, mihogo, wali na ugali. Watoto wanapenda kula ugali ili wapate nguvu. **Chumvi** pia ni muhimu katika mwili. Chumvi huongeza ladha katika chakula. Kuna vyakula vingine ambavyo hudhuru meno. Mifano ya vyakula hivi ni biskuti, chokoleti na peremende. Tusivile vyakula hivyo. Ikibidi tuvile, tusivile kwa wingi na tupige mswaki baadaye.

Kipindi 130

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng' th sh ny gh

 Jedwali la silabi

Tumia silabi kwenye jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: chu ngu – chungu

nya	vi	ki	nyu	chu	wa
ngu	nga	o	ta	ng'a	mu

◆ **Sarufi: Matumizi ya hiki na hivi**

Jaza mapengo ukitumia jibu sahihi.

1. Mama alitumia kisu _____ (hivi, hiki) kukata mboga.
2. Shangazi alinunua vikombe _____ (hiki, hivi).
3. Kioo _____ (hiki, hivi) kilivunjwa na kaka.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Umuhimu wa chakula

Kuandika

Andika sentensi nne
kuhusu vyakula ulivyosoma
kwenye hadithi.

Kipindi 131

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

sh

- Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

sha	she	shi	sho	shu
------------	------------	------------	------------	------------

- ★ Soma maneno ukitumia silabi.

mi shi pi	m nya ma	shu le ni	wa na o i shi
mishipi	mnyama	shulen	wanaoishi

Kipindi 132

- Taja jina la herufi na utamke sauti.

SH	sh
-----------	-----------

- Soma sehemu za neno na neno lote.

a li m karibisha	hu tu safirisha	hu safisha
alimkaribisha	hutusafirisha	husafisha

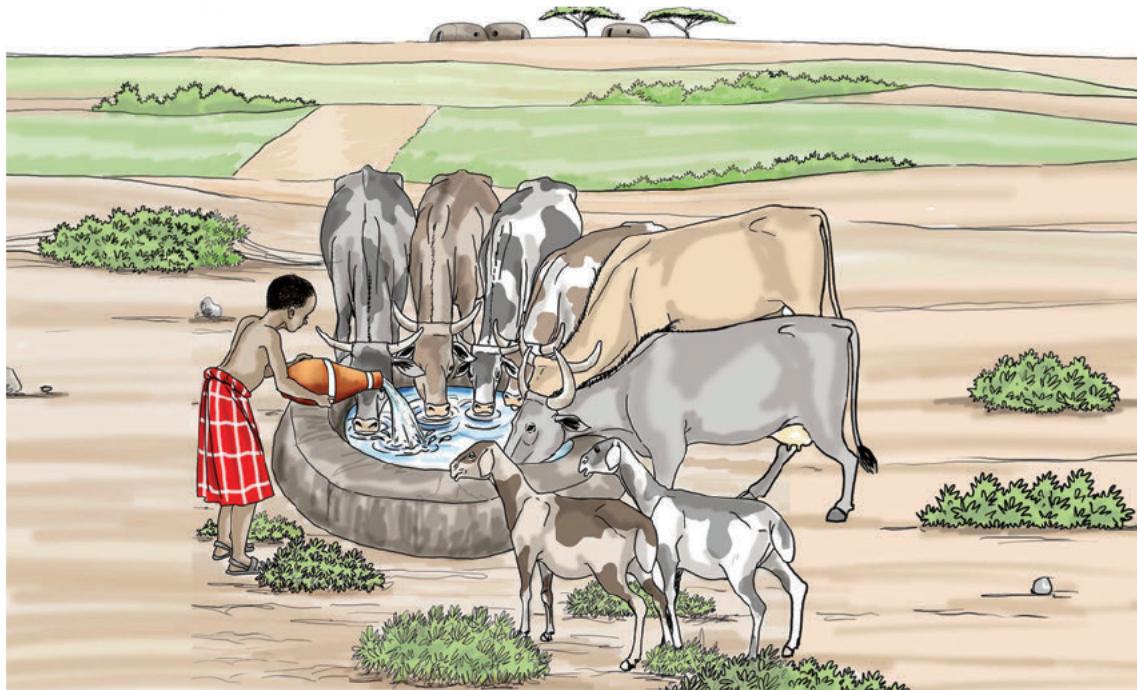
◆ **Sarufi: Matumizi ya hili na haya**

Chora michoro ya machungwa matatu. Tumia hili na haya kutunga sentensi.

- Taja jina la irabu na utamke sauti.

a	e	i	o	u
----------	----------	----------	----------	----------

Kusoma hadithi

Wanyama wetu

Kuna wanyama wa aina nyingi. Kuna wanyama wanaofugwa nyumbani na wanaoishi msituni. Wanyama wanaofugwa nyumbani ni kama **ng'ombe**, mbuzi na kondoo. Mimi nampenda mbuzi. Ni mnyama mwenye faida kwetu. **Mbuzi** hutupatia maziwa, nyama na ngozi. Maziwa ya mbuzi yana madini muhimu kwa afya yetu. Nyama ni muhimu kwa afya yetu. Ngozi hutumiwa kutengeneza viatu, mikoba na mishipi. Watu hupenda kuvalaa viatu na kufunga mishipi. Wasichana hupenda mikoba ya ngozi ya mbuzi. Mimi huvalaa viatu nikienda shuleni. Ni vyema kumtunza mbuzi kwa kumpa chakula na mahali pa kulala. Mahali hapa huitwa zizi. **Zizi hili** huwalinda mbuzi kutokana na baridi.

Kipindi 133

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

th

sh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

thi

tho

thu

sha

★ Soma maneno ukitumia silabi.

thi bi ti sho

thi e ta

sha nga

shi nda

thibitisho

thieta

shanga

shinda

Kipindi 134

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

TH

th

SH

sh

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

tu na po thibiti a ta ku shangaza hu tu safirisha

tunapothibiti atakushangaza hutusafirisha

◆ Sarufi: Matumizi ya hili na haya

Mkiwa wawili, tungeni sentensi tatu mkitumia **hili** au **haya**.

■ Taja jina la irabu na utamke sauti.

A

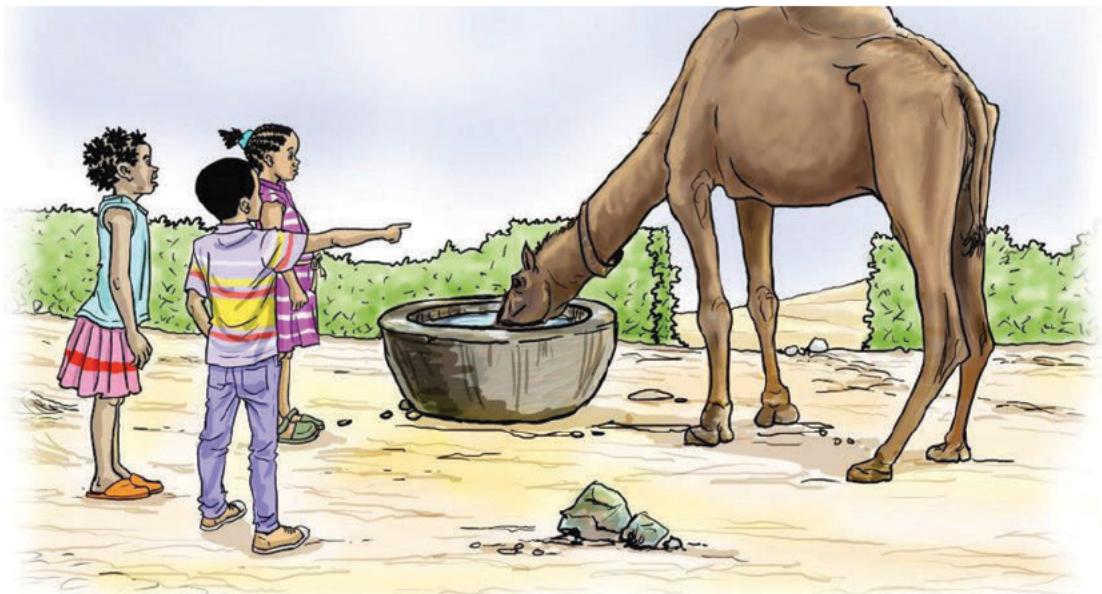
E

I

O

U

Kusoma hadithi

Abedi na Halima

Abedi na Halima wanaishi katika sehemu **kame**. Wakati wa likizo Haruna aliwatembelea. Alipowasili, Halima alisema kwa furaha, “Abedi! Abedi! Haruna amekuja kututembelea.”

“Haruna! Karibu kwetu,” Abedi alimkaribisha rafiki yake. “Leo nitakueleza kuhusu **ngamia** wetu,” Abedi aliendelea kumwambia. “Ngamia ni mnyama mzuri. Hutupa maziwa, nyama na ngozi. Hutzafirisha pia,” alisema Abedi.

“Ala! kumbe ngamia ni mnyama mkubwa hivi!” Haruna alisema. “Ndio na ni mpole, Ngamia hula majani haya unayoyaona. Mbali na kutubeba tunapoenda safari, ye ye hutubebea mizigo. Ngamia ni mnyama **mvumilivu**. Tunampenda ngamia wetu,” alisema Halima.

Kipindi 135

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng

th

sh

ng'

 Jedwali la silabi

Tumia silabi zilizo kwenye jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: mbu zi – mbuzi

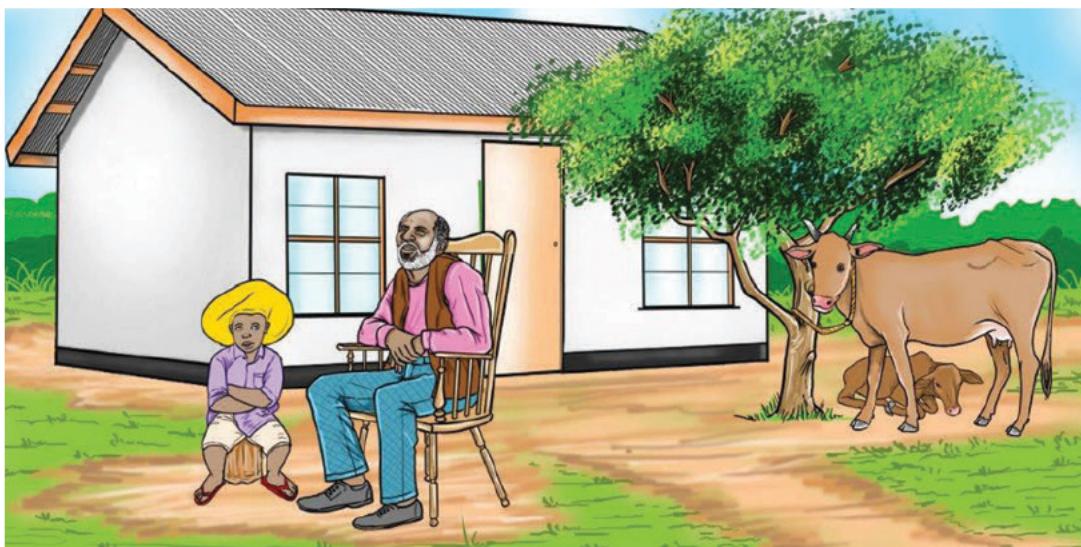
ri	mbe	thu	a	nga	mbu
mi	sha	zi	ka	bu	ng'o

◆ Sarufi: Matumizi ya hili na haya

Tunga sentensi tatu ukitumia **hili au haya**.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Ng'ombe

Kuandika

Andika aya fupi kuhusu mnyama umpendaye.

Kipindi 136

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

d

g

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

da

de

do

gu

★ Soma maneno ukitumia silabi.

da ra sa

ku ru di

gwa ri de

go do ro

darasa

kurudi

gwaride

godoro

Kipindi 137

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

D

d

G

g

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

hu saidia

a li geuka

a na gawa

a li rudi

husaidia

aligeuka

anagawa

alirudi

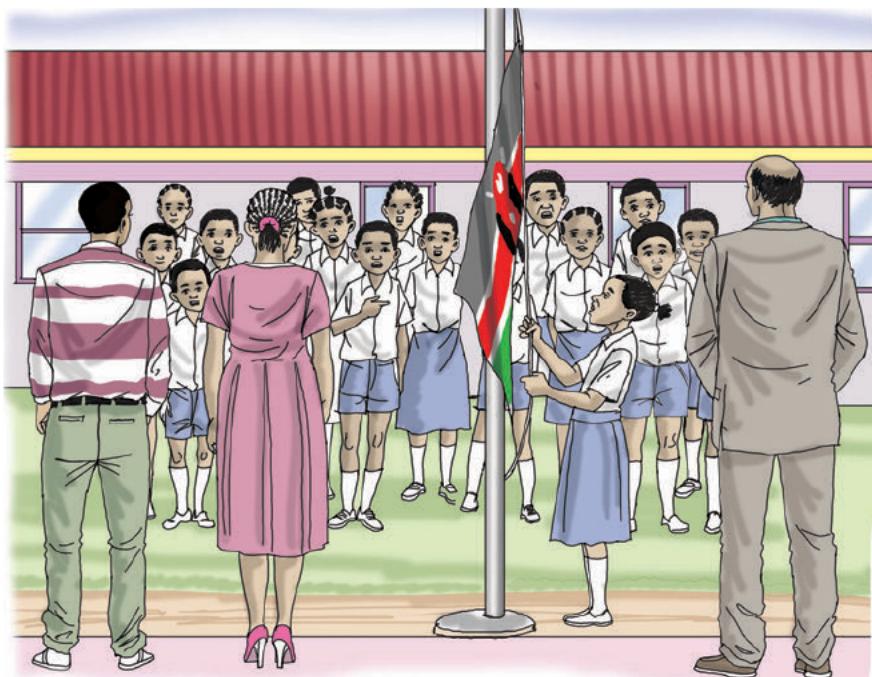
◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Soma sentensi hizi ukizingatia -ako na -enu.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Mwalimu wako amefika.	Walimu wenu wamefika.
2.	Darasa lako ni safi.	Madarasa yenu ni safi.
3.	Tarakilishi yako inawaka.	Tarakilishi zenu zinawaka.
4.	Mtoto wako amepatikana.	Watoto wenu wamepatikana.

Kusoma hadithi

Shule ya Msingi ya Masinga

Shule ya msingi ya Masinga ina watoto mia tano. Kila darasa lina wanafunzi zaidi ya thelathini. Shule hiyo ina uwanja mkubwa. Watoto hucheza michezo mbalimbali. Kila asubuhi, watoto hukusanyika kwenye **gwaride**. Wanafunzi hupewa mawaidha mengi na walimu.

“**Tafadhali** wekeni mikono yenu ipasavyo, tunaimba wimbo wa taifa,” mwalimu mkuu husema. “Lazima uheshimu taifa lako,” yeche huendelea kusema.

“**Kuheshimu** bendera ni kuonyesha upendo kwa nchi yako.” Shule ya msingi ya Masinga ina basi kubwa. Watoto wanapenda kusafiri kwa basi hilo. Basi hilo huwapeleka kutembea jijini Nairobi. Watoto hufurahia ziara hizo.

Kipindi 138

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

r

j

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

re

ri

ro

jo

ju

★ Soma maneno ukitumia silabi.

ha ba ri

sa fa ri

ji bu

ka ri bu

habari

safari

jibu

karibu

Kipindi 139

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

R

r

J

j

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

hu ji tayarisha

a li m shauri

a li jibu

hujitayarisha

alimshauri

alijibu

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Andika sentensi hizi katika daftari lako.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Nchi yako ina amani.	Nchi zenu zina amani.
2.	Wimbo wako unapendwa.	Nyimbo zenu zinapendwa.
3.	Mwalimu wako ni mzuri.	Walimu wenu ni wazuri.
4.	Shati lako limeraruka.	Mashati yenu yameraruka.

Kusoma hadithi

Wema

Wema huishi karibu na shule yake. Kila siku yeye huamka saa kumi na mbili asubuhi. Yeye hujitayarisha kwenda shuleni. Saa moja Wema hupata **kiamshakinywa**. Kisha huanza safari kwenda shuleni. Saa mbili wanafunzi hupanga foleni. Huwa na gwaride kila siku. Wakiwa kwenye gwaride, mwalimu huwasalimia, “Habari zenu wanafunzi?”

Wao hujibu, “Njema mwalimu.” Wema pia humsalimu mwalimu, “Habari yako mwalimu?” Mwalimu hujibu, “Njema Wema.” Wema anapokosea mwenzake yeye husema, “**Samahani.**” Baada ya gwaride, wanafunzi huenda msalani. Kisha wao hurudi **darasani** kuanza masomo. Saa nne, wanafunzi huenda nje kucheza. Saa sita, mwalimu huwaongoza kuimba wimbo, “Nasikia sauti...”

Kipindi 140

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

g

r

j

d

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: da ra sa – darasa

de	ga	nde	gwa	da	ra
ja	be	fa	ni	ri	sa

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Jaza mapengo ukitumia -ako na -enu.

Tumia tarakilishi yako.

	Umoja -ako	Wingi -enu
1.	Mtoto _____ ni mzuri.	Watoto _____ ni wazuri.
2.	Chakula _____ ni kitamu.	Vyakula _____ ni vitamu.
3.	Ziara _____ imekaribia.	Ziara _____ zimekaribia.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Kagedo na Susa

Kuandika

Tunga sentensi ukitumia maneno haya.

1. Ofisi
2. Maktaba
3. Bendera
4. Gwaride

Kipindi 141

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

dh	g	d
-----------	----------	----------

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

dhe	dhi	dho	duh	gi
------------	------------	------------	------------	-----------

★ Soma maneno ukitumia silabi.

dha ha bu	dha mbi	ga ri	da ra sa
dhahabu	dhambi	gari	darasa

Kipindi 142

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

DH	dh	G	g	D	d
-----------	-----------	----------	----------	----------	----------

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

wa na dhalilika	wa li ji dhalilisha	a li ganda
wanadhalilika	walijidhalilisha	aliganda

◆ **Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa**

Weka herufi kubwa panapofaa katika sentensi hizi.

1. ndege ya rais ni ya dhahabu.
2. watu wengi husafiri mwezi wa desemba.
3. wageni watafika siku ya jumamosi.
4. karamu imeandaliwa.
5. mpira wa ali umeletwa.
6. mkono wake ulivishwa saa.
7. wendy huishi karibu na shule.

Kusoma shairi

Vyombo vya usafiri

Safari zote ni ajabu, leo nitakupa jibu,
Maswali yote nitajibu, nawe usishangae,
Safari kweli yasisimua, na pia yavutia.

Ndege kama dhahabu, angani yaangaza,
Safari kama umeme, haraka wanawasili,
Safari kweli yasisimua, na pia yavutia.

Barabarani kuna matatu, na magari madogo,
Matatu yabeba watu, kusafirisha vitongojini,
Safari kweli yasisimua, na pia yavutia.

Baiskeli na pikipiki, pia zasafirisha watu,
Majumbani na shulen, huwafikisha salama,
Safari kweli yasisimua, na pia yavutia.

Chombo kipi cha safari, wapenda kusafiria?
Ndege, **meli** na gari, zote twasafiria,
Safari kweli yasisimua, na pia yavutia.

Kipindi 143

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ch

dh

sh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

che

chi

cho

dhu

shi

★ Soma maneno ukitumia silabi.

che ma

shu le ni

dha ru ra

sha mba

chema

shulen

dharura

shamba

Kipindi 144

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

CH

ch

DH

dh

SH

sh

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

ya li chacha

ma shambulizi

a li dhalilisha

yalichacha

mashambulizi

alidhalilisha

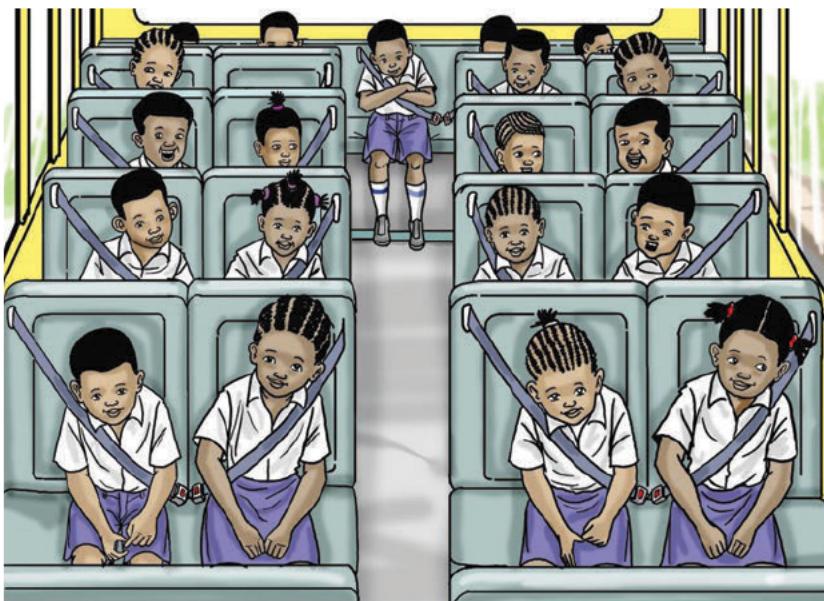
◆ **Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa**

Mkiwa wawili, someni sentensi kisha mpigie mistari herufi kubwa.

1. Chombo hiki ni cha usafiri.
2. Ndege ya Kenya ni kubwa.
3. Mimi husafiri kwa matatu.
4. Maimuna alifika Voi kwa ndege.
5. Barabara hii ilijengwa na Toma.
6. Safari yake imevunjika.
7. Meli ilielea majini.

Kusoma hadithi

Chema

Chema aliamka mapema. Alijitayarisha haraka. **Basi** la shule lilifika. Chema aliliabiri. **Wanafunzi wengine** walikuwa kwenye basi. “Je, kila mtu ameketi?” Dereva aliuliza. “Ndio,” wote walijibu. “Kila mtu afunge **mkanda wa usalama**,” alisema **dereva**. “Kwa nini tufunge mkanda wa usalama tukisafiri?” Cherono aliuliza.

“Hii ni kwa usalama wako, usije ukaanguka na kuumia,” alijibu dereva.

Safari ilianza. Kulikuwa na magari mengi barabarani. Askari wa trafiki alisimamisha basi na kuingia ndani. “Kwa nini hujafunga mkanda?” Askari alimuuliza Chema. “Samahani sitarudia tena,” alisema Chema. “Lazima ufunge mkanda wa usalama unaposafiri,” askari aliendelea. Chema aliufunga mkanda na aliomba msamaha. Safari ikaendelea.

Kipindi 145

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

DH dh CH ch SH sh

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: cho ma - choma

cha	ma	ka	ni	a
cho	dha	che	li	sha

◆ **Sarufi: Matumizi ya herufi kubwa**

Akifisha sentensi zifuatazo kwa herufi kubwa.

1. baba ataninunulia gari dogo ijumlahaa.
2. ali na asha walipanda meli.
3. tutazuru ziwa victoria jumatano.

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Safari ya Talai

Kuandika

Andika majina ya vyombo
vya usafiri unavyovijua.

Kipindi 146

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ng'

ng

gh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

ng'e

ng'i

ngo

ngu

gha

★ Soma maneno ukitumia silabi.

ng'a tu ka

ngu ru mo

gha la

ma zi ngi ra

ng'atuka

ngurumo

ghala

mazingira

Kipindi 147

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NG'

ng'

NG

ng

GH

gh

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

wa li ng'ara

wa li po angalia

wa li gharamika

waling'ara

walipoangalia

waligharamika

◆ Sarufi: Matumizi ya vizuri, vibaya na hivi

Tunga sentensi ukitumia maneno haya.

1. Vizuri
2. Vibaya
3. Hivi
4. Hiki
5. Hawa
6. Huyu
7. Changu
8. Chenu

Kusoma hadithi

Mazingira

Siku moja Diba na Habiba walimfuata mama yao sokoni. Walipofika sokoni waliona watu wengi. Watu wengine walikula ndizi na kutupa **maganda** ovyoovyo. Diba na Habiba walisikia mshindo mkuu. Walipoangalia waliona mama yao ameanguka chini tifu! Walisema, “Pole mama.” Walipotazama zaidi waliona ganda la ndizi lilikuwa limetupwa chini. Ganda hili lilimfanya mama akateleza na kuanguka vibaya. Mama alipoamka, aliwaeleza wanawe umuhimu wa kutunza mazingira. Aliwaambia kuwa maganda huchafua mazingira. Takataka inafaa kutupwa mahali panapofaa, kama kwenye pipa la **taka**. Takataka hazifai kutupwa ovyoovyo barabarani.

Kipindi 148

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

ny

dh

sh

● Tamka sauti ya herufi na usome silabi.

nye

nyi

dho

duh

sho

★ Soma maneno ukitumia silabi.

nyu ngu

u nge dha ni

ma i sha

kwi sha

nyungu

ungedhani

maisha

kwisha

Kipindi 149

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

NY

ny

DH

dh

SH

sh

■ Soma sehemu za neno na neno lote.

a li nyanyuka

wa li ji dhalilisha

u ta hatarisha

alinyanyuka

walijidhalilisha

utahatarisha

◆ Sarufi: Matumizi ya -ako na -enu

Andika sentensi hizi kitabuni.

	Umoja	Wingi
1.	Nchi yako ina amani.	Nchi zenu zina amani.
2.	Ni kipindi chako cha kusoma.	Ni vipindi vyenu vya kusoma.
3.	Mwalimu wako ni mzuri.	Walimu wenu ni wazuri.
4.	Mshipi wako umekatika.	Mishipi yenu imekatika.

Kusoma shairi

Dawa

Dawa za kila aina, naomba usichezee,
Ugonjwa wa kila namna, daktari wako mueleze,
Kuna chungu na tamu sana, mtoto sisherehekee,
Dawa msinywe dawa, bila wazazi wenu kuwepo.

Dawa za maji twazipenda, ni tamu kama asali,
Za **tembe** zinatushinda, ungedhani pilipili,
Sindano zinatulinda, kutoka kwa homa kali,
Dawa msinywe dawa, bila wazazi wenu kuwepo.

Dawa usiweke ovyo, ni hatari kwa maisha,
Mtoto akila sivyo, uzima huenda kwisha,
Dawa ukiwacha hivyo, maisha **utahatarisha**,
Dawa msinywe dawa, bila wazazi wenu kuwepo.

Kipindi 150

■ Taja jina la herufi na utamke sauti.

gh ng ng' ny sh th

 Jedwali la silabi

Tumia silabi katika jedwali kuunda maneno.

Kwa mfano: shu ngi – shungi

sho	o	ngi	zi	ka
nyo	ngu	shu	nga	sha

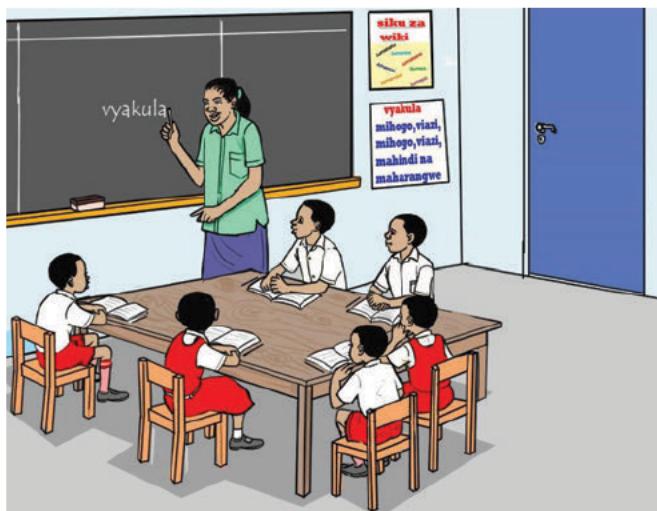
◆ **Sarufi: Matumizi ya vitenzi**

Tunga sentensi ukitumia maneno haya.

1. Jenga
2. Kula
3. Vuka

Tazama picha. Sikiliza mwalimu akisoma hadithi.

Shule yangu

Kuandika

Andika mambo ambayo umejifunza kutokana na shairi la **Dawa**.

Kiswahili

Mazoezi ya Lugha

Kitabu cha Mwanafunzi

2

Kitabu hiki cha Kiswahili Mazoezi ya Lugha kwa gredi ya 2 hutumia mbinu mwafaka iliyo fanyiwa utafiti wa hali ya juu ili kumsaidia mwanafunzi kukuza umilisi wa stadi za lugha ya Kiswahili.

Kitabu hiki kimezingatia Umilisi wa kimsingi, uhusiano na masuala mtambuko na stadi nne kuu za kusikiliza, kuzungumza, kusoma na kuandika. Zaidi ya haya, kitabu hiki kimezingatia pia mada zote na maadili yaliyopendekezwa katika matalaa mpya wa kitaifa.
Kitabu hiki kitawapa wanafunzi wa gredi ya 2 fursa ya kujifunza kutokana na tajriba mbalimbali na tathmini ambazo humwezesha mwanafunzi kuonyesha umilisi wa kimsingi unaotarajiwa katika lugha ya Kiswahili.

Kitabu hiki kimeegemea na kuzingatia tajriba zinazotokana na mradi wa Wizara ya Elimu unaoitwa Tusome. Mradi huu wa Tusome umefadhiliwa na USAID. Inatarajiwa ya kwamba mwanafunzi atakayekamilisha yaliyomo kwenye kitabu hiki atakuwa na umilisi wa stadi za lugha ya Kiswahili kama vile: kusoma kwa ufasaha na kwa mtiririko ufaao na umilisi wa kuandika.

Baadhi ya sifa maalum za kitabu hiki cha gredi ya 2 ni kama zifuatazo:

- Shughuli za kuchangamsha zinazotumiwa kufundishia mada za mtaala wa Kitaifa.
- Kazi imepangwa katika mfumo maalum wa kimantiki.
- Picha na michoro inayoambatana na hadithi zilizomo na tajriba za mwanafunzi.
- Hadithi za kusimua zinazonua kuendeleza stadi na umilisi wa lugha ya Kiswahili.
- Hadithi katika tanzu mbalimbali zinazomwezesha mwanafunzi kujisomea.
- Insha za kuongozwa zinazomwezesha mwanafunzi kukuza stadi ya kuandika.
- Hadithi za mwalimu zinazomwezesha mwanafunzi kukuza stadi ya kuzungumza na kusikiliza kwa makini.

Kitabu hiki kiliandaliwa na wataalam kutoka Wizara ya Elimu (MOE), Tume ya Kuwaajiri Walimu (TSC), Taasisi ya Usimamizi wa Elimu ya Kenya (KEMI), Taasisi ya Elimu ya Mahitaji Maalum ya Kenya (KISE).

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Kitabu hiki kimechapishwa kwa ufadhili kutoka kwa U.S. Agency for International Development (USAID) kuitia mradi wa Tusome Early Grade Reading Activity.

ISBN 978-9966-110-10-7

9 789966 110107